

ТОРА ОР • ПАРШІ ТОЛДОТ • МААМАР 2

מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה וגו'...

Великі води не можуть загасити любов

Любов душі до Б-га не може насититися жодним відкритим осягненням, навіть насолодами Ган Еден (Едемського саду) («річками»); її може втамувати лише сама сутність Б-га — приховане «джерело», яке низводиться через Тору та практичні міцвот після очищення тваринної душі (нефеш габагаміт).

НА ЧЕСТЬ

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

Батько Ребе, реб Леві-Іцхок

LikuteiTorah.com

ХАСИДСЬКА ПАРША

likuteitorah.com/uk/torah-ohr/toldos/2/

ГОЛОВНА ДУМКА

Любов душі до Б-га не може насититися жодним відкритим осягненням, навіть насолодами Ган Еден (Едемського саду) («річками»); її може втамувати лише сама сутність Б-га — приховане «джерело», яке низводиться через Тору та практичні міцвот після очищення тваринної душі (нефеш габагаміт).

Кожен розділ: текст івритом, потім переклад, потім коротке пояснення під золотою лінією. Маленькі цифри в тексті івритом позначають примітки наприкінці.

КОРОТКО ПРО МААМАР

Маамар пояснює вірш: «Великі води не можуть загасити любов... Якби людина віддала за любов усе багатство свого дому, “боз явузу ло” [“геть знехтують ним”]». Тора має приховане «джерело» — непізнавану мудрість Б-га, — і відкриті «річки»: осягнення її таємниць, яким душі насолоджуються в Ган Еден. Ці річки, «великі води», не можуть наситити любов душі, яка прагне Самого Б-га. Самого Б-га низводить Ривка, яка «спустилася до джерела й наповнила свій глечик» (када — двадцять чотири книги Писання). Щоб пояснити Ривку, Альтер Ребе пояснює Іцхака: це майбутній сміх і насолода, що приходять через приховувальне Ім'я Б-га (Елокім), коли відокремлене творіння самоусувається. Ривка, «запряжена упряжка», — це очищені й об'єднані емоції тваринної душі, піднесення яких низводить розкриття «Анохи» («Я») через міцвот — те, чого не можуть зробити ангели. «Людина», яка віддає «багатство Свого дому», — це Б-г, а це багатство — вища насолода, прихована в Торі; «боз явузу» стає завзятим «захопленням» цього скарбу, на який також указує обряд виливання води на Сукот. Маамар завершується Псалмом 93 і розповіддю про майбутнє розкриття Аріх Анпін — «день, що весь є довгим».

ПЛАН

1	Джерело й річка	¶1-2
Тора має приховане джерело й відкриті річки; річки Ган Еден не можуть наситити любов душі, яку втамує джерело, що розкриється в майбутньому й низводиться вже тепер через Тору та міцвот.		
2	Іцхак: сміх через Елокім	¶3-5
Іцхак уособлює майбутню насолоду, що приходить завдяки приховуванню Імені Елокім, коли створене «щось» досягає самоусунення (бітуль); вона розкриється, коли роботу очищення буде завершено.		
3	Ривка: запряжена упряжка	¶6-9
Ривка — це очищені й об'єднані емоції тваринної душі, корінь яких — у Колісниці; їхнє піднесення низводить «Анохи» через матеріальні міцвот, чого не можуть зробити ангели.		

4 Любов, якої не можуть загасити води

¶10–11

Роздуми під час Шма пробуджують безмежну любов, якої не можуть наситити ані роздуми, ані Ган Еден; це можуть зробити лише Тора та міцвот, що охоплюють сутність Б-га.

5 Багатство Його дому

¶12–19

Слова «Якби людина віддала» виражають певну обіцянку Б-га віддати Свій найпотаємніший скарб, який низводиться вже тепер через міцвот і благословення; це вища насолода, прихована в Торі, і 310 світів, що походять від літери алеф.

6 Захоплення скарбу

¶20–25

«Боз явзузу» означає завзяте захоплення: радість душі від Тори та міцвот. Джерело, хоча й здається меншим, є справжнім витокom; на це натякає обряд виливання води на Сукот.

7 Псалом 93 і довгий день

¶26–31

Річки підносять свій голос, підносячись, і отримують нагороду — Нескінченне світло (Ор Ейн Соф) у Торі; майбутній «день, що весь є довгим», — це розкриття Аріх Анпін, на яке натякає чаша Машіаха.

КЛЮЧОВІ ПОНЯТТЯ

Джерело й річка מעיין ונהר

Джерело — це приховане джерело, непізнана мудрість Б-га; річка — її відкритий потік, відміряний кожному одержувачеві. Джерело здається меншим, бо воно ближче до Б-га й більше перебуває в стані бітуль, але саме воно є витокom усіх річок.

Ім'я Елокім שם אלקים

Ім'я, яке приховує творчу силу Гавая, через що творіння здається відокремленим. Завдяки цьому приховуванню самоусунення творіння стає новизною, що приносить Б-гові насолоду.

Очищення тваринної душі בירור נפש הבהמית

Головна праця з перетворення темряви на світло; Б-жественна душа (нефеш елокіс) не потребує виправлення. Коли емоції тваринної душі очищені й об'єднані, її високий корінь підносить Б-жественну душу й низводить сутність Б-га.

Анохи אנכי

«Я» — сама сутність Б-га, Причина всіх причин. Маамар тлумачить слова «яку Я заповідаю вам» як указівку на сутність, що низводиться через міцвот.

Багатство Його дому הון ביתו

Найпотаємніший скарб Б-га — вища насолода, прихована в літерах Тори, яка в майбутньому розкриється явно.

Аріх Анпін אריך אנפין

«Довге Обличчя» — зовнішній рівень вінця (Кетер), приховане Б-жественне світло, здатне однаково поширюватися аж до матеріального світу; його розкриття і є майбутній «день, що весь є довгим».

Джерело й річка

1 **מים רבים^{1,2} לא יוכלו לכבות את האהבה וגו' עד בוז יבוזו לו. ובוזהר ח"ג [חלק ג'] דני"ד ע"ב מים רבים**
да הוא נהר עלאה דמניה נפקין נהרין לכל עיבר כו'.

«Багато вод не можуть загасити любов тощо» — аж до «בоз явузу ло [неодмінно захоплять це як здобич]». А в Зогар, том 3, стор. 546: «“Багато вод” — це вища ріка, з якої ріки течуть у всі боки тощо».

Маамар починається віршем із Пісні пісень про любов, яку «багато вод» не можуть загасити, і наводить тлумачення Зогар: ці «багато вод» — одна вища ріка, що живить усі інші ріки. Увесь маамар з'ясовуватиме, що це за води й ріки та яку любов вони не можуть загасити; також він тлумачитиме останні слова вірша, боз явузу ло, не як зневагу, а як прагнення схопити — подібно до здобичі (параграф 20).

והנה הנהרות נמשכים מן המעינות³ שהמעינות נובעים מן התהום ומהם נמשכים הנהרות וכמ"ש
השולח מעינים⁴ בנחלים והמעינות נובעים מתחת לארץ אבל הנהרות נמשכים בגלוי ע"פ כל הארץ
לכך התורה שנמשלה למים

Ріки беруть початок із джерел: джерела б'ють із безодні, і з них течуть ріки, як написано: «Він посилає джерела в потоки». Джерела б'ють з-під землі, тоді як ріки відкрито течуть по всій поверхні землі. Тому Тора, яку уподібнено до води,

Джерело й ріка відрізняються: джерело виходить із-під землі приховано, тоді як ріка відкрито тече суходолом; ріки ж черпають воду з джерел. Цей образ природи ось-ось буде застосовано до Тори, яку Писання уподібнює до води.

כמ"ש הוי כל צמא לכו למים⁵ יש בה בחי מעיין והוא כמאמר חכים ולא בחכמה ידיע^{6,7} שאינו מושג
כלל כמשל המעיין שנובע מתחת לארץ ואינו ניכר ונגלה כ"כ [כל כך] ויש בה בחי נהרות

як написано: «Гей, усі спрагли, ідіть до води», — має в собі рівень джерела (бхіна). Це відповідає вислову: «Мудрий, але не мудрістю, яку можна пізнати»: це зовсім неосяжне, подібно до джерела, що б'є з-під землі й не є настільки помітним та відкритим. А в ній є також рівень рік,

У Торі є вимір «джерела»: її джерело — в самій мудрості Б-га, яку в Тікуней Зогар описано словами «мудрий, але не мудрістю, яку можна пізнати». Цю мудрість не здатен досягнути жоден створений розум; вона прихована, мов вода під землею. Є в Торі й вимір «рік», про який ідеться далі.

וכמ"ש ונהר יוצא מעדן⁸ להשקות את הגן כו' שזיו השכינה המתגלה בג"ע [בגן עדן] בהשגת רזין דאורייתא נמשך מבחי' נהר היוצא מעדן כו' ונמשך ומתחלק לכמה בחי' נהרות והמשכות פרטיים לכל אחד כפי השגתו כו'.⁹

як написано: «І ріка виходила з Едена, щоб напувати сад тощо»: адже сяйво Б-жественної присутності (Шехіни), що відкривається в Ган Едені (Едемському саду) через осягнення таємниць Тори, походить від рівня «ріки, що виходила з Едена тощо»; і воно спрямовується вниз та розгалужується на численні рівні рік і окремі потоки, для кожного — відповідно до його здатності осягати тощо.

«Ріка» — це Тора в її відкритому вимірі: осягнення таємниць Тори, яким душі насолоджуються в Ган Едені, — сяйво Шехіни. Одна ріка розгалужується на численні потоки, щоб кожна душа отримувала відповідно до власної здатності осягати.

2 ולכן נקי' נהר לפי שבא ונמשך בגילוי להיות מושג לצדיקים וע"ז נאמר מים רבים לא יוכלו לכבות¹⁰ את האהבה של כנס"י [כנסת ישראל] להקב"ה

Тому це називається «ріка»: вона приходить і спускається вниз, виявляючись, щоб цадики (праведникам) було доступне осягнення. І про це сказано: «Багато вод не можуть загасити любов» громади Ізраїлю до Святого, благословенний Він (Кудша бріх ху).

Виявлений рівень називається «рікою», бо він відкрито тече і може бути осягнутий цадики. Однак у вірші сказано, що навіть ці «багато вод» не можуть загасити любов єврейського народу — громади Ізраїлю — до Б-га.

כי עם היות שזהו גילוי מדריגות עליונות מאד עכ"ז [עם כל זה] לא ישקיטו את האהבה שהנפש לא תתמלא ותתרוה צמאונה ע"י גילוי זה לבד

Адже хоча це й вияв дуже високих рівнів, усе ж вони не вгамують любові: душа не наповниться і її спрагу не буде втамовано лише цим виявом.

Хоч би яким високим був цей вияв, він не може вдовольнити любов душі; душа прагне більшого, ніж може дати будь-яке осягнення через виявлене.

וכמ"ש מי לי בשמים¹¹ ועמך לא חפצתי בארץ כי שמים וארץ הם ג"ע [גן עדן] העליון והתחתון שבו מתענגים הנשמות ע"י נהר היוצא מעדן כו' ועכ"ז [ועם כל זה] מי לי בשמים כו' כי ג"ע הוא רק לפי שעה

Як сказано: «Кого маю я на небесах? І крім Тебе нічого не бажаю на землі». Адже «небо» й «земля» — це Верхній і Нижній Ган Еден, де душі насолоджуються завдяки «річці, що витікала з Едена, тощо»; і все ж: «Кого маю я на небесах? тощо», адже Ган Еден — лише тимчасовий етап.

У псалмі сказано: «Кого маю я на небесах?» Душа прагне самого Б-га, а не небес і землі. Альтер Ребе пояснює, що «небо» й «земля» — це Верхній і Нижній Ган Еден, де душі насолоджуються плином «ріки», і зазначає, що Ган Еден у будь-якому разі є лише тимчасовим етапом.

אבל עיקר הגילוי יהיה לע"ל [לעתיד לבוא] בתח"ה [בתחיית המתים] וכמ"ש ומעין יצא מבית¹² ה' שזהו למעלה מעלה מבחי' נהר כו'

Але головний вияв буде в Майбутньому, під час воскресіння мертвих, як сказано: «І джерело вийде з Дому Гавая»; це набагато, набагато вище за рівень ріки тощо.

Головний вияв настане після воскресіння мертвих, і пророк Йоель описує його як «джерело», що вийде з Дому Гавая: джерело, його витік, набагато вище за ріку, що з нього тече.

והיינו ע"י עסק התורה ומצות שעז"נ [שעל זה נאמר] ותרד העינה¹³ ותמלא כדה הם כ"ד ספרין דאורייתא^{14, 15} שהם נמשכים מבחי' המעיין בחי' חכים ולא בחכמה ידיעא¹⁶ שעיקר גילוי זה יהיה לע"ל [לעתיד לבוא]:

І це відбувається через вивчення Тори та виконання міцвот, про які сказано: «І спустилася вона до джерела та наповнила свій глечик». Це — двадцять чотири книги Тори, що походять із рівня джерела, з рівня «мудрий, але не мудрістю, що піддається пізнанню», адже головний вияв цього буде в Майбутньому.

Майбутній вияв із джерела наближається вже тепер завдяки вивченню Тори й виконанню міцвот. На це натякають слова про Рівку: «вона спустилася до джерела та наповнила свій глечик». Слово «када» («її глечик») складається з літер каф-далет (числове значення яких — двадцять чотири) та гей і натякає на двадцять чотири книги Писання, що походять із прихованого рівня «джерела».

Ицхак: сміх через Елокім

3 אך הנה כדי להיות המשכה וגילוי זה ע"י תומ"צ [תורה ומצות] מעשיות עז"נ [על זה נאמר] ותרד העינה ותמלא כדה¹⁷ שזהו ע"י רבקה אמנו שהיא היא אשר ביכולתה להיות ותמלא כדה כו'.

Однак, щоб це низведення згори вниз і розкриття здійснювалися через Тору та практичні міцвот, про це сказано: «І зійшла вона до джерела та наповнила свій глечик». Це відбувається завдяки нашій праматері Рівці, адже саме вона здатна «наповнити свій глечик» тощо.

Розкриття джерела низводиться згори вниз через практичне виконання Тори й міцвот, і вірш приписує це Рівці: саме вона може зійти до джерела й наповнити глечик. Тож постає питання, що символізує Рівка.

ולהבין מהו בחי רבקה י"ל [יש לומר] תחלה ענין בחי יצחק כי הנה יצחק הוא לשון צחוק ותענוג והוא גילוי תענוג העליון לצדיקים לע"ל [לעתיד לבוא] כמ"ש לויתן זה יצרת¹⁸ לשחק בו.

Щоб зрозуміти, що являє собою рівень (бхіна) Рівки, спершу слід пояснити бхіну Ицхака. Адже ім'я «Ицхак» означає сміх і насолоду (таануг); він уособлює розкриття вищої насолоди для цадикім [праведників] у майбутньому, як сказано: «Левіатана Ти створив, щоб гратися з ним».

Щоб пояснити Рівку, Альтер Ребе спершу пояснює Ицхака, чие ім'я означає «він сміятиметься». Сміх виражає насолоду, а Ицхак уособлює вищу насолоду, яка розкриється праведникам у майбутньому. На це натякає Левіатан, якого Б-г створив «щоб гратися з ним».

4 ולכן יצחק הוא לשון עתיד¹⁹ כי הנה בחי צחוק עשה לנו אלקים שכחי גילוי תענוג זה נמשך ע"י שם אלקים.

Отже, «Ицхак» — це форма майбутнього часу. Адже слова «Ім'я Б-га (Елокім) учинило для нас сміх» [означають], що цей аспект — розкриття насолоди — притягується через Ім'я Б-га (Елокім).

Ім'я Ицхак стоїть у майбутньому часі: «він сміятиметься». Сара сказала: «Елокім учинив для мене сміх», і Альтер Ребе звертає увагу на те, що тут вжито Ім'я Елокім: насолода виникає саме завдяки Імені, яке приховує.

והענין כי שמש ומגן²⁰ הוי"ה אלקים ששם אלקים הוא המגן ונרתק על שם הוי"ה המהוה מאין ליש שהנרתק הוא כסוי והעלם שלא יהי' גילוי שם הוי"ה

Пояснення таке: «Бо сонце й щит — Ім'я Б-га (Гавая) та Елокім». Ім'я Елокім є щитом і піхвами над Іменем Гавая, яке творить щось із нічого. Адже піхви — це покривало й приховування, завдяки яким Ім'я Гавая не розкривається.

Гавая — це Ім'я, через яке все приводиться до буття з нічого; Елокім, подібно до щита чи піхов, закриває його, як ідеться у псалмі. Піхви приховують, тому творча сила Гавая не видима явно.

רק ע"י לבוש והנרתק המסתיר עליו וכמשל אור וזיו השמש המאיר דרך מסך ופרגוד כמ"ש במ"א ע"פ והבדילה הפרכת²¹ כו'

— лише через одяг і піхви, що приховують його, подібно до світла й сяйва сонця, яке світить крізь екран і завісу, як пояснюється в іншому місці щодо слів: «І завіса відділятиме тощо».

Так само як на сонце можна дивитися лише крізь екран, світло Гавая доходить до творіння лише крізь покрив Елокім. Альтер Ребе посилається на докладніше пояснення цього в іншому маамарі, де йдеться про завісу у Святилищі.

ומחמת נרתק ומגן זה נעשו הנבראים בחי' יש ודבר נפרד ובהתרכות הלבושים ע"י ק"ך צירופי אלקים^{22, 23, 24} נמשך למטה בעשייה החשך וההסתר ביותר ועל כן ירדה הנשמה למטה להיות עובד אלקים

Через ці піхви й цей щит створені істоти стали чимось сущим і відокремленим; а зі збільшенням кількості покривів завдяки 120 сполученням Елокім дедалі більше темряви й приховування притягується вниз, у світ дії (Асія). Тому душа спустилася вниз, щоб стати «тією, хто служить Елокім»,

Через це приховування створіння відчують себе незалежними сутностями. Приховування множитья через 120 сполучень літер Імені Елокім і найбільше посилюється в нашому матеріальному світі. Саме тому душа зійшла вниз, щоб стати «тією, хто служить Елокім», долаючи це приховування.

דהיינו לעבוד ולתקן²⁵ את בחי' החשך וההסתר הנמשך משם אלקים לאהפכא חשוכא לנהורא וזהו אשר ברא אלקים לעשות²⁶ ופי' במדרש לעשות לתקן.²⁷

тобто працювати над рівнем темряви й приховування, що походить від Імені Елокім, і виправляти його, перетворюючи темряву на світло. І це — «яке Елокім створив, щоб творити»; Мідраш пояснює слово «творити» як «виправляти».

Завдання душі — перетворити темряву на світло. У вірші сказано, що Б-г створив «щоб творити», а Мідраш тлумачить слова «щоб творити» як «щоб виправляти»: творіння залишено нам, аби ми довершили його.

(והיינו לתקן) ההסתר הנמשך משם אלקים והוא ע"י בטול היש לאין²⁸ שע"י אתהפכא חשוכא לנהורא. והיינו ע"י מסי"נ [מסירות נפש] בתפלה וע"י תומ"צ [תורה ומצות].

(Тобто виправляти) приховування, що походить від Імені Елокім. Це відбувається через самоусунення (бітуль) сущого в Ніщо, завдяки чому темрява перетворюється на світло. Це здійснюється через самопожертву (месірут нефеш) у молитві, а також через Тору й міцвот.

Виправлення відбувається, коли «щось суще» самоусувається перед Б-гом, перетворюючи темряву на світло. На практиці це здійснюється через самопожертву в молитві, а також через Тору й міцвот.

וזהו צחוק עשה לי²⁹ אלהים שעיקר הצחוק ותענוג העליון נמשך ע"י שם אלקים כמשל הצחוק שעושים השרים שהוא מדבר חדש³⁰

І це — «Елокім учинив мені сміх»: сутність сміху й вищої насолоди притягується через Ім'я Елокім, подібно до сміху, що його викликають князі, коли бачать щось нове,

Тепер Альтер Ребе пояснює, чому сміх виникає через Елокім: люди сміються з чогось нового й несподіваного, як-от із незвичних видовищ, влаштованих для вельмож.

כמו מלחמת הארי עם חיה אחרת שמהתחדשות נמשך הצחוק והתענוג כך בחי בטול היש לאין זהו ההתחדשות שהנברא שנעשה יש ודבר נפרד יוכל לבטל א"ע [את עצמו].

наприклад, коли лев б'ється з іншою твариною: новизна викликає сміх і насолоду. Так само й самоусунення сущого в Ніщо — це новизна: створіння, яке стало чимось сущим і відокремленим, може самоусунутися.

Лев, який б'ється з іншою твариною, тішить глядачів, бо це незвичайне видовище. Так само справжня новизна полягає в тому, що створіння, яке відчуває себе відокремленим, може самоусунутися перед Б-гом; ця несподіванка приносить Б-гові насолоду.

משא"כ אם לא היה שם אלקים מסתיר לא היה נמשך בחי צחוק ותענוג זה כלל א"כ עיקר הצחוק והתענוג עשה לנו השם אלקים המסתיר ומעלים שבסבתו נמשך התענוג והיינו ע"י בטול היש לאין.

Тоді якби Ім'я Б-га (Елокім) не приховувало, цей рівень сміху й насолоди зовсім не був би притягнутий згори. Отже, саму сутність сміху й насолоди створило для нас Ім'я Елокім, яке приховує й затуляє, завдяки чому притягується насолода, а саме — через самоусунення (бітуль) сущого в Ніщо.

Без приховування з боку Елокім не було б незалежного «чогось», яке можна самоусунути, а отже, не було б ані новизни, ані насолоди. Саме Ім'я, яке приховує Б-га, уможлиблює цей сміх.

5 והנה עיקר הצחוק והתענוג מתגלה כשנשלם הבירור והתקון דשם אלקים וכמו במע"ב [במעשה בראשית] כתיב וירא אלקים את כל אשר עשה³¹

Тепер сутність сміху й насолоди розкривається, коли завершено очищення та виправлення Імені Б-га (Елокім). Як написано про Творіння: «І побачив Елокім усе, що створив,

Повна насолода розкривається лише після завершення роботи з очищення та виправлення прихованості Елокім. Оповідь про створення показує це: Б-г «побачив усе, що створив» лише наприкінці шести днів.

והנה טוב מאד ויכולו השמים³² שבגמר כל המלאכה נתגלה התענוג משא"כ בעוד שלא נגמרה המלאכה אין התענוג מתגלה כ"א הוא עוסק לגמור המלאכה.

і ось, дуже добре», а також: «І були завершені небеса»: коли всю роботу завершено, розкривається насолода; натомість, поки роботу ще не завершено, насолода не розкривається, а він зайнятий завершенням роботи.

Насолода розкрилася лише після слів «і ось, дуже добре» та «і були завершені небеса». Поки робота ще тривала, працівник був зайнятий її завершенням, і насолода ще не розкривалася.

כך עד"ז עכשיו העסק הוא להיות עובד אלקים לאהפכא חשוכא לנהורא ובגמר ושלמות הבירורים אזי

Так само й тепер праця полягає в тому, щоб бути «тим, хто служить Елокім», перетворювати темряву на світло; а коли очищення буде завершено й доведено до досконалості, тоді

Наш час — це час праці: бути «тим, хто служить Елокім», перетворюючи темряву на світло. Насолода розкриється, коли всі очищення буде завершено.

כתיב ותחדש פני אדמה³³ ישמח ה' במעשיו ויהיה גילוי הצחוק והתענוג ולכן נקי יצחק ע"ש [על שם] העתיד שלעתיד יהיה גילוי צחוק ותענוג זה:³⁴

написано: «Ти оновлюєш лице землі», «Гавая радітиме Своїми діяннями», і розкриються сміх та насолода. Тому його названо «Іцхак» — за майбутнім, адже в Майбутньому розкриються ці сміх і насолода.

Тоді сповняться слова віршів: «Ти оновлюєш лице землі», «Гавая радітиме Своїми діяннями». Ось чому ім'я Іцхак, «він сміятиметься», стоїть у майбутньому часі: цей сміх і насолода розкриються в Майбутньому.

Ривка: запряжена упряжка

6 והנה ביצחק כתיב והנה יצחק מצחק³⁵ את רבקה אשתו³⁶. פי שכל הצחוק ותענוג עליון דיצחק הנ"ל הוא נמשך ע"י רבקה אשתו.

Ось щодо Іцхака сказано: «І ось Іцхак забавлявся з Ривкою, своєю дружиною». Тобто весь сміх і вища насолода Іцхака, про які йшлося вище, нисходять через Ривку, його дружину.

Вислів «Іцхак забавлявся з Ривкою, своєю дружиною» показує, що сміх і насолода Іцхака здійснюються через Ривку. Тепер Альтер Ребе пояснить, що уособлює Ривка.

כי הנה עיקר בחי' אתהפכא חשוכא לנהורא הוא שייך בנה"ב [בנפש הבהמית] שכאדם שהיא צריכה בירור ותקון לעשות לתקן משא"כ הנשמה עצמה א"צ [אין צריך / אינו צריך] תקון.³⁷

Адже головний аспект (бхіна) перетворення темряви на світло стосується тваринної душі (нефеш габагаміт) людини, яка потребує очищення й виправлення — «робити», [тобто] «виправляти»; натомість сама душа не потребує виправлення.

Перетворення темряви на світло — це передусім праця з очищення тваринної душі, тобто природного, зосередженого на собі життя людини. Б-жественна душа (нефеш елокіс) сама не потребує виправлення; вона зійшла лише для того, щоб очистити тваринну душу.

ונה"ב [ונפש הבהמית] שרשה מחיות המרכבה פני שור³⁸ וכמו שיש כח בהמרכבה להיות והחיות נושאות את הכסא כך יש כח בנה"ב [בנפש הבהמית] להיות בה

А тваринна душа має корінь у Хайот Колісниці — у лику вола тощо. І так само, як у Колісниці є сила бути [такою, що] «Хайот несуть Престол», так і в тваринній душі є сила, щоб у ній

Тваринна душа має корінь у «лику вола» серед Хайот — священних істот Колісниці Єхезкеля, які несуть Б-жественний Престол. Подібно до того, як ці істоти підіймають Престол, очищена тваринна душа має силу піднести Б-жественну душу.

וע"י עליות לנה"א [לנפש האלקית] והיינו אחר הבירור של נה"ב [נפש הבהמית] משום ששרשה גבוה מאד נעלה מלפני מלך כו':

і через неї відбувалися піднесення для Б-жественної душі, тобто після очищення тваринної душі, бо її корінь дуже високий і піднесений — «з-перед Царя тощо».

Після очищення тваринна душа стає джерелом піднесення Б-жественної душі, бо її корінь надзвичайно високий і піднесений — «з-перед Царя».

7 ובוזה יובן ענין בחי רבקה שהוא מלשון רבקות של שלש בקר³⁹ או של ארבע ארבע דהפי הוא חבור וקשור של שלש או ארבע בהמות

I тоді стане зрозумілим аспект Ривки. Її ім'я пов'язане зі словом «ривкот» — запряжки по троє волів або по четверо, адже значення цього слова — з'єднання й зв'язування трьох або чотирьох тварин.

Ім'я Ривка пов'язане з талмудичним словом «ривка» — запряжка з трьох або чотирьох волів, запряжених разом. Отже, це ім'я означає об'єднання кількох тварин в одну робочу упряж.

יחדיו נקי רבקה וכך הוא בענין חיות המרכבה כשהן כלולים ומתייחדים יחד להיות והחיות נושאות הן בחי רבקה של שלש בקר שהוא התכללות חג"ת [חסד גבורה תפארת] פני אריי [אריה] מבחי חסד.

разом, [що] називається «ривка». Так само й щодо Хайот Колісниці (живих істот): коли вони взаємно включені одна в одну й об'єднані, щоб бути [такими, що] «Хайот несуть», вони становлять рівень «ривки» з трьох волів — взаємовключення милості (Хесед), стриманості (Гвура) і краси (Тіферет): обличчя лева — від рівня милості (Хесед),

Хайот, священні істоти Колісниці Єзекіїля, несуть Престол, коли об'єднані в одну упряж. Коли троє з них з'єднані, вони відповідають трьом емоційним атрибутам — Хесед, Гвура і Тіферет, кожен з яких є «обличчям»: обличчя лева відповідає Хесед.

8 ופני שור מבחי גבורה כוי. ולפעמים הן של ארבע ארבע שהוא בחי פני אדם שבחיות המרכבה שהן די בחי חגת"מ [חסד גבורה תפארת מלכות].

А обличчя вола — від рівня стриманості (Гвура) тощо. Іноді ж їх чотири — чотири: це відповідає рівню людського обличчя серед хайот [живих істот] колісниці, адже це чотири рівні: милість (Хесед), стриманість (Гвура), краса (Тіферет) і царювання (Малхут).

Обличчя вола відповідає Гвурі. Іноді в упряжці є четвертий — людське обличчя, що відповідає Малхут; отже, чотири обличчя — це Хесед, Гвура, Тіферет і Малхут.

ועד"ז ארז"ל [אמר רבותינו זכרונם לברכה] האבות הן הן המרכבה^{40, 41} שהן ג' בחי חג"ת [חסד גבורה תפארת] ודוד הוא רגלא רביעאה כוי.

Так само наші мудреці сказали: «Патріархи — це сама Колісниця»: вони відповідають трьом рівням — Хесед, Гвурі й Тіферет, а Давид є четвертою ногою тощо.

Мудреці кажуть, що Патріархи були Колісницею, тобто цілковито віддали себе волі Б-га. Авраам, Іцхак і Яаков відповідають Хеседу, Гвурі й Тіферет, а цар Давид, який уособлює Малхут, є четвертою ногою Престолу.

וז"ש [וזהו שכתוב] במרכבת יחזקאל חוברות אשה אל אחותה⁴² שהן בבחי' חבור והתכללות שע"י דוקא והחיות נושאות כו'

Саме про це сказано щодо колісничі Єхезкеля: «з'єднані одна з одною»: вони перебувають у стані поєднання та взаємного включення, і саме завдяки цьому «хайот несуть тощо»,

Єхезкель описує крила істот словами «з'єднані одна з одною». Здатність нести Престол вони мають саме завдяки тому, що поєднані й взаємно включені одна в одну.

משום שע"י ההתכללות וחבור המדות יחדיו ע"י מתעלים וממשיכים מבחי' עליונה מאד ששם כל המדות כלולים יחדיו (עמ"ש בפ' נח בענין זה).

бо завдяки взаємному включенню й поєднанню мідот вони підносяться та притягують звідти, з дуже високого рівня, де всі мідот включені одна в одну (див. пояснення з цього приводу в розділі Ноах).

Коли атрибути поєднуються, вони підносяться й притягують вплив із дуже високого рівня, де всі атрибути ще єдині. Альтер Ребе відсилає до свого обговорення цього питання в маамарі на розділ Ноах.

ועד"י יובן בעבודת ה' באדם כשיש בחי' התכללות המדות אהו"י ר [אהבה ויראה] והתעוררות רחמים על נפשו שירדה פלאים⁴³ זהו נק' בחי' רבקה של שלש בקר שמדות נה"ב [נפש הבהמית] מתבררים מק"נ [מקליפת נוגה] ועולים לה'.

Так само можна зрозуміти й служіння людини Б-гу: коли мідот (емоційні атрибути) взаємно включаються одна в одну — любов і трепет (агава ве-йіра) — і пробуджується співчуття до власної душі, яка опустилася до надзвичайно низького стану, це називається рівнем «Рівки з трьох, трьох волів»; адже мідот тваринної душі (нефеш габагаміт) очищуються від кліпат ногам [змішаної оболонки] і підносяться до Б-га.

Те саме відбувається у служінні людини Б-гу. Коли любов, трепет і співчуття до власної душі, яка так низько опустилася, поєднуються, емоції тваринної душі очищуються від кліпат ногам — змішаної сфери, що може схилитися як до добра, так і до зла, — і підносяться до Б-га. Це і є «Рівка з трьох».

וזהו והנה רבקה יוצאת⁴⁴ שיוצאת מק"נ [מקליפת נוגה] ואתהפכא חשוכא לנהורא ולפעמים היא של ארבע ארבע בהתכללות מדת מל' שהוא בחי' בטול וקבלת עול ועבודת עבד כי העבודה והיראה הן שני מצות כו'.

І це означає: «І ось Рівка виходить» — вона виходить із кліпат ногах, і темрява перетворюється на світло. А іноді це «чотири, чотири» — із включенням атрибуту Малхут, що відповідає рівню самоусунення (бітуль), прийняття ярма (кабалат оль) і служіння раба; адже служіння і трепет — це дві міцвот тощо.

«Рівка виходить» означає, що вона виходить із кліпат ногах, і темрява стає світлом. «Рівка з чотирьох» додає Малхут: самоусунення, прийняття ярма й служіння раба. Це відрізняється від трепету, адже служіння і трепет вважаються двома окремими міцвот.

וזהו שיצחק מצחק את רבקה אשתו⁴⁵ דהיינו שבחי' יצחק שהוא התענוג שיתגלה לע"ל [לעתיד לבוא] הרי הוא נמשך את רבקה אשתו

І ось [чому]: «Іцхак бавився з Рівкою, своєю дружиною» — тобто рівень Іцхака, який є насолодою, що відкриється у Майбутньому, притягується «разом із Рівкою, своєю дружиною».

Це пояснює, чому Іцхак «бавився з Рівкою»: майбутня насолода Іцхака приходить через Рівку — очищені й об'єднані емоції тваринної душі.

(שהוא בחי' בירור דשם ב"ן [שם ב"ן] בגימ' [בגימטריא] בהמה דהיינו ע"י בירור נה"ב [נפש הבהמית] כשעולה למעלה מעלה להיות בבחי' רבקה כי למטה הוא ענפין מתפרדין אבל ע"י הברור אז נעשה התכללות כו')⁴⁶

(що є рівнем очищення Імені Бан, [чие] числове значення відповідає слову «бегема» [тварина], тобто очищення тваринної душі, коли вона підноситься дедалі вище, щоб досягти рівня Рівки; адже внизу це «гілки, що розходяться», а завдяки очищенню виникає взаємне включення тощо).

Ім'я Бан (розгорнутий запис Імені Б-га (Гавая) зі значенням 52) за числовим значенням дорівнює слову «бегема» — «тварина», тож праця Рівки полягає в очищенні тваринної душі. Внизу її потяги розпоширені — це «гілки, що розходяться»; після очищення вони об'єднуються.

ולכן ע"י דוקא ותרד העינה ותמלא כדה⁴⁷ דהיינו שע"י בחי' בירור ובטול נפש הבהמית דוקא

І тому саме завдяки цьому: «вона спустилася до джерела й наповнила свій глечик», — тобто саме через аспект (бхіна) очищення та самоусунення (бітуль) тваринної душі (нефеш габагаміт),

Саме тому Рівка — та, хто «спустилася до джерела й наповнила свій глечик»: низхідне притягнення відбувається саме завдяки очищенню та самоусуненню тваринної душі.

הנה ע"י העלאה זו נמשך להיות ירידה והמשכה בחי' ותמלא כדה היינו כ"ד ספרין דאורייתא.

завдяки цьому піднесенню відбувається спуск і притягнення згори вниз — аспект слів «і наповнила свій глечик», тобто двадцять чотири книги Тори.

Піднесення тваринної душі спричиняє спуск згори: наповнення глечика, тобто двадцять чотири книги Писання.

כי הנה כל התורה נתלבשה בענינים גשמיים כמו מצות תרומות ומעשרות בצמח וזרע הארץ ומצות

קרבנות בבע"ח [בבעלי חיים]

Адже вся Тора втілена у фізичних речах, як-от міцвот трумот і маасрот [священних приношень і десятин], пов'язані з рослинами й насінням землі, та міцва жертвоприношень, пов'язана з тваринами,

Заповіді Тори втілені у фізичних речах: десятини й священні приношення з урожаю, жертвоприношення — з тварин.

וכן בכל המצות שכ"ז [שכל זה] הוא נלקח מק"נ [מקליפת נוגה] וע"י המצות מתבררים ונמשך ע"י גילוי א"ס

ב"ה אשר אנכי מצוך.^{48, 49}

і так само — щодо всіх міцвот; усе це походить із кліпат нога (світлої оболонки, що містить добро й зло), і завдяки міцвот воно очищується, а через це притягується розкриття Нескінченного (Ейн Соф), благословенний Він, — «я (Анохі) заповідаю тобі».

Усі ці фізичні речі походять із кліпат нога; виконання міцвот із ними очищує їх і притягує в них розкриття самого Б-га, як сказано: «я (Анохі) заповідаю тобі», де «Я» означає саму сутність Б-га.

9 וזהו הנה אנכי נצב על עין המים⁵⁰ דהיינו בבחי' ותרד העינה ותמלא כדה נמשך ממש בחי' אנכי שהוא

סדכ"ס [סבה דכל סבות] שממנו נמשך המעיין כו'.

І ось що означає: «Ось, я (Анохі — “Я”) стою біля джерела води»: тобто на рівні «вона спустилася до джерела й наповнила свій глечик» низводиться сам рівень Анохі, який є Причиною всіх причин і з якого бере початок джерело, тощо.

Еліезер каже: «Ось, я (Анохі) стою біля джерела води». Альтер Ребе розуміє «Анохі» — «Я» — як саму сутність Б-га, Причину всіх причин, джерело джерела: коли Рівка черпає воду біля джерела, низводиться саме цей рівень.

ולכן כדי שיהי' [שיהיה] המשכה זו גילוי אוא"ס [אור אין סוף] ב"ה בדברים גשמיים שמק"נ [שמקליפת נוגה]
הוא דוקא ע"י בירור נה"ב [נפש הבהמית] תחלה

І тому, щоб це низведення розкриття Нескінченного світла (Ор Ейн Соф), благословенний Він, у матеріальні речі, що походять із кліпат нога (світлої оболонки), стало можливим, спершу необхідно очистити тваринну душу (нефеш габагаміт);

Щоб світло Б-га увійшло в матеріальні речі, які походять із кліпат нога, спершу необхідно очистити тваринну душу.

שהיא ג"כ מק"נ [מקליפת נוגה] שאז אחר בירור והעלאה זו יוכל להיות המשכה וירידה זו (ועמ"ש כיוצא
בזה ע"פ וספרתם לכם⁵¹ כו' וע"פ זכור את יום השבת).⁵²

адже вона також походить із кліпат нога; тоді, після цього очищення й піднесення, може відбутися це низведення й спадання. (Див. подібне пояснення до вірша «І полічіть собі, тощо» та до вірша «Пам'ятай день суботній».)

Тваринна душа також походить із кліпат нога; коли її очищено й піднесено, може відбутися низведення в матеріальні речі. Альтер Ребе відсилає до паралельних пояснень про лічбу Омера та про пам'ятання Шабату.

וע"כ לא נתנה תורה למלאכים משום כלום יצה"ר [יצר הרע] יש ביניהם^{53, 54} ואין שייך אצלם בירור ק"נ
[קליפת נוגה] ואתהפכא חשוכא לנהורא

І тому Тору не було дано ангелам, адже «Чи є серед вас злий потяг?» Очищення кліпат нога та перетворення темряви на світло їм не властиві.

Саме тому Тору не було дано ангелам: як доводив Моше, у них немає злого потягу. Їм нічого очищати й немає темряви, яку можна було б перетворити на світло.

ולכן א"א להיות ג"כ אצלם המשכה זו מבחי' אשר אנכי מצוך ואע"פ [ואף על פי] שבודאי נמשך גילוי
אלקות למלאכים הוא מבחי' ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן⁵⁵ דבזה כתיב היושבת בגנים חברים⁵⁶
שהם המלאכים מקשיבים לקולך.

І тому серед них також не може відбутися це низведення з рівня «якого Анохі заповідаю тобі». І хоча розкриття Б-жественності, безперечно, низводиться до ангелів, воно походить із рівня «І річка виходила з Едену, щоб напувати сад», про який сказано: «Ти, що сидиш у садах, друзі», тобто ангели, «слухають твій голос».

Отже, ангели не можуть отримати розкриття «Анохі», яке приходить через міцвот. Вони отримують розкриття Б-жественності, але лише від «річки», що вливається в сад: у «Пісні пісень» сказано про «друзів» — ангелів, які слухають голос тієї, що сидить у садах.

אבל גילוי בחיי ותרד העינה ותמלא כדה לא נמשך להם כ"א למטה דוקא. ולכן ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] עתידים צדיקים⁵⁷ שיאמרו (המלאכים) לפניהם קדוש:

Але розкриття рівня «вона спустилася до джерела й наповнила свій глечик» не низводиться до них, а лише до нижніх світів. І тому наші мудреці сказали, що в майбутньому цадикім (праведники) удостояться того, що ангели казатимуть перед ними: «Святий».

Рівень «джерела» сягає лише нас, у нижніх світах. Тому мудреці кажуть, що в майбутньому ангели казатимуть «Святий» перед цадикім: ті, хто очистив світ, стоятимуть вище за ангелів.

РОЗДІЛ 4 • 110-11

Любов, якої не можуть загасити води

10 וזהו מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה.⁵⁸ פ"י מים רבים הוא ההתבוננות שהאדם משיג ומתבונן בגדולת ה'

І це — «Багато вод не можуть погасити любов». Тобто «багато вод» — це роздуми, у яких людина осягає велич Б-га й споглядає її,

Тепер Альтер Ребе повертається до вірша й тлумачить його стосовно служіння людини: «багато вод» — це роздуми про велич Б-га.

ביחוד"ע [ביחודא ע"לאה] ויחוד"ת [ויחודא תתאה] בפסוק שמע ישראל⁵⁹ ובשכמל"ו [וכרוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד] שמזה נמשך ואהבת בכל לבבך⁶⁰ כו' ואהבה זו גדלה מאד להיות נפשו צמאה לה' בבחי' בכל מאדך בלי גבול.

про вище єднання (іхуда ілаа) і нижче єднання (іхуда татаа), про які йдеться у словах «Шма Ісраель» і «Благословенне Ім'я слави Його царства навіки-віків». Звідси походить «І любити-меш... усім серцем своїм тощо». Ця любов стає такою великою, що душа його прагне Б-га на рівні «усією своєю силою» — безмежно.

Це роздуми під час читання Шма: про вище єднання (світ є ніщо перед Б-гом) і нижче єднання (Б-г присутній у самому існуванні світу), виражені словами «Шма Ісраель» і «Благословенне Ім'я». Із цих роздумів народжується любов до Б-га, яка може перерости в безмежну жагу — «усією своєю силою».

11 ולא יוכל להשקיט ולכבות צמאון האהבה זו ע"י המים רבים עצמן שהיא ההתכוננות הנ"ל שמשגיג

ביחוי"ע [ביחודא עילאה] ויחוי"ת [ויחודא תתאה]

І спрагу цієї любові неможливо втамувати й погасити самими «численними водами», тобто згаданим вище спогляданням, у якому він осягає вище єднання (іхуда ілаа) та нижче єднання (іхуда татаа).

Споглядання, яке пробудило цю спрагу, саме не може її втамувати: глибше розуміння не вгамовує прагнення.

כי אם רץ לבך⁶¹ שוב לאחד⁶² הוא דוקא ע"י עסק התורה ומצות מעשיות שזהו בחי אשר אנכי ממש מצוך.

Натомість «якщо серце твоє біжить — повернися до Єдиного» — це відбувається саме завдяки заняттю Торою та практичному виконанню міцвот, що відповідає рівню «того, що Я (Анохи [«Я»]) Сам наказую тобі».

Вислів «якщо серце твоє біжить — повернися до Єдиного» описує прагнення душі, за яким іде її повернення. Це повернення, здійснення прагнення, відбувається через вивчення Тори та практичне виконання міцвот, у яких Саме «Я» Б-га дає наказ.

משא"כ בידיעה והתכוננות לבד הוא רק ידיעת מציאותו ולא בחי אשר אנכי ממש מצוך שהוא כמו בחי תפיסא במהו"ע [במהותו ועצמותו] כביכול ע"י המצות מעשיות דרמ"ח פקודין אינון רמ"ח אברי [אברים] דמלכא.⁶³

Тоді як одне лише знання й споглядання дають тільки знання про Його існування, а не рівень «того, що Я Сам наказую тобі» — рівень, подібний до осягнення самої Його сутності, так би мовити, через практичні міцвот; адже «248 заповідей — це 248 членів Царя».

Споглядання дає лише знання про те, що Б-г існує, тоді як міцва подібна до осягнення самої сутності Б-га, так би мовити. Як сказано в Тікуней Зогар, 248 позитивних заповідей — це «248 членів Царя»: триматися за один із членів — це триматися за самого Царя.

יתר על כן אפילו ההשגות שבג"ע [שבגן עדן] שהיא השגת מהות זיו השכינה ממש ולא מציאותו לבד עכ"ז [עם כל זה] עז"נ [על זה נאמר] מים רבים הנמשכים מנהר היוצא מעדן כו'

Ба більше, навіть осягнення в Ган Едені (Едемському саду), яке є осягненням самої суті саява Б-жественної присутності (Шехіни), а не лише його існування, — і про нього сказано: «численні води», що черпаються з «ріки, яка витікає з Едену, тощо»,

Навіть осягнення душ у Ган Едені, де вони сприймають саме саяво Шехіни, а не тільки його існування, усе ще є «численними водами», що течуть із ріки.

לא יוכלו לכבות את האהבה דבחי רבקה בכל לבך ומאדך הנ"ל וכמ"ש מי לי בשמים⁶⁴ וגו'

«не можуть погасити любов» рівня Рівки — любов «усім серцем твоїм» і «всією міццю твоєю», згадану вище; як сказано: «Кого маю я на небесах, тощо».

І ці води не можуть погасити любов рівня Рівки — любов «усім серцем твоїм» і «всією міццю твоєю»; як сказано в Псалмі, душа не бажає нічого на небесах, крім Б-га.

כי הגלוי שבג"ע [שבגן עדן] נקרא רק זיו והארה בלבד ונקי לקבל פרס לשון פרוסה כמ"ש במ"א.

Адже одкровення в Ган Едені називається лише саявом і відблиском, а також «отриманням винагороди» [перас] — словом, спорідненим зі словом «скибка» [перуса], як пояснюється в іншому місці.

Одкровення в Ган Едені — лише саяво. Його називають «винагородою» (перас), що споріднене зі словом перуса — «скибка»: це лише частина цілого.

אבל האהבה הנ"ל היא למחוי"ע [למהותו ועצמותו] ית' וזה שלא ע"מ [על מנת] לקבל פרס⁶⁵ כו' וזהו ונהרות לא ישטפוה⁶⁶

Але любов, згадана вище, спрямована до самої Його благословенної сутності; це і є служіння «не задля отримання винагороди, тощо». І це — «і ріки не затоплять її»,

Любов душі спрямована до самої сутності Б-га, як у того, хто служить «не задля отримання винагороди». Саме тому «ріки не затоплять її».

כי בעבר הנהר ישבו אבותיכם^{67, 68} שבחי אה"ר [אהבה רבה] הנ"ל היא מגעת למעלה אפילו מבחי הנהר הנ"ל שהוא מקור כל הנהרות כו' וא"כ ודאי ונהרות לא ישטפוה:

бо «по той бік ріки жили батьки ваші»: рівень великої любові, згаданої вище, сягає ще вище, ніж рівень згаданої вище ріки, яка є джерелом усіх рік, тощо; отже, безперечно, «ріки не затоплять її».

У вірші книги Йегошуа «батьки ваші жили по той бік ріки» прочитується так, ніби ця любов перебуває за рікою — вище від неї і навіть вище від її джерела. Тож ріки одкровенного світла, безперечно, не можуть її затопити.

Багатство Його дому

12 אך אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו.⁶⁹ פִּי אִם הוּא לִשׁוֹן כֹּאשֶׁר שִׁישׁ אִם שְׁאִינוּ מִשְׁמֵשׁ בִּלְשׁוֹן סִפְק אֵלָּא בִלְשׁוֹן וּדְאִי.

Однак: «Якщо людина віддасть усе багатство свого дому за любов, боз явузу ло [його неодмінно заберуть як здобич]». Тобто «якщо» означає «коли», адже буває, що «якщо» вживається не в значенні сумніву, а в значенні певності,

У вірші далі сказано: «Якщо людина віддасть усе багатство свого дому за любов». Альтер Ребе зазначає, що єврейське слово «im» («якщо») може означати «коли»: іноді воно виражає певність, а не сумнів.

כְּמוֹ אִם כֶּסֶף תִּלְוֶה.⁷⁰ וְאִם יִהְיֶה הַיּוֹבֵל⁷¹ שֶׁאִין זֶה לִשׁוֹן סִפְק אֵלָּא שְׁבוּדָאֵי יִהְיֶה הַדְּבָר וַיֵּבֵא.

як у висловах: «Якщо позичиш гроші» та «І якщо настане ювілей», де це не виражає сумніву, а навпаки: це неодмінно станеться й настане.

Він наводить два приклади з Тори, де «якщо» означає певність: позичання бідним і настання ювілейного року; обидві ці події неодмінно відбудуться.

13 וְלִשׁוֹן אִם כֹּאן אִינוּ אֵלָּא לִשׁוֹן כֹּאשֶׁר. פִּי כֹאשֶׁר כֶּסֶף תִּלְוֶה אֶת הָעֲנִי לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנוֹשָׁה⁷² וְכֵן כֹּאשֶׁר יִהְיֶה הַיּוֹבֵל.⁷³

І слово «якщо» тут означає лише «коли». Тобто: «Коли позичаєш гроші» бідному, «не будь йому кредитором»; і так само — «коли настане Ювілей».

Обидва приклади показують, що «якщо» може означати «коли»: позичати бідному — це обов'язок, а не вибір, і Ювілей неодмінно настане.

וְכֹמוֹ כֵּן אִם יִתֵּן אִישׁ פִּי כֹאשֶׁר יִתֵּן אִישׁ זֶה הַקֶּבֶץ^{74,75} שִׁיתֵּן בּוּדָאֵי וְהֵיִינוּ לַעֲתִיד שִׁיתֵּן הוּא לִשׁוֹן עֲתִיד שְׁלַעֲתִיד לְבֹא יִתֵּן אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ שְׁבוּזֵן הַזֶּה אִינוּ בֹּא לִידֵי גִלּוּי כִּיָּא לַעֲתִיד דּוּקָא.

Так само «Якщо чоловік дасть» означає «Коли чоловік дасть»: ідеться про Святого, благословенний Він (Кудша бріх ху), Який неодмінно дасть. Це станеться в прийдешньому часі, адже «дасть» — форма майбутнього часу. У Час прийдешній Він дасть «усе багатство Свого дому», яке нині не розкривається, а розкриється лише в прийдешньому часі.

Отже, «Якщо чоловік дасть» означає «Коли чоловік дасть», а «чоловік» — це Б-г, як Мідраш тлумачить слово «чоловік» в інших віршах. Б-г неодмінно дасть «усе багатство Свого дому» — Свої найпотаємніші скарби; однак вони розкриються лише в Час прийдешній.

אך הגם שאין זה בגלוי עכשיו מ"מ נמשך הוא ממש בחי' זו ע"י תורה כ"ד ספרים דאורייתא ומצות מעשיות שהם בחי' והיו הדברים האלה אשר אנכי⁷⁶ מי שאנכי⁷⁷ ממש נמשך עי"ז.

Однак, хоча нині це не розкрито, цей самий рівень усе ж притягується вниз через Тору — двадцять чотири книги Тори — і практичні міцвот, які є аспектом слів: «І ці слова, які Я (Ано-хі) [заповідаю тобі], будуть»: Той, Хто є воістину «Я», саме Він притягується вниз через це.

Хоча нині цей рівень прихований, він уже притягується вниз через вивчення Тори та практичне виконання міцвот. Вислів «ці слова, які Я (Анохі) заповідаю тобі» означає, що сам Б-г, справжнє «Я», притягується вниз у них.

14 וזהו מצוץ לי [לשון] צוותא וחבור. וזהו בא"י [ברוך אתה ה'] אמ"ה [אלקינו מלך העולם] אק"ב [אשר קדשנו במצותיו] אתה היינו מהו"ע [מהותו ועצמותו] ית' ברוך ונמשך בבחי' שם הוי' המתלבש בע"ס [בעשר ספירות] יו"ד בחכמה כו"י⁷⁸

І ось чому [сказано] «наказує тобі» («метцавеха») — слово, що виражає єднання і зв'язок. І ось [благословення]: «Благословен Ти, Гавая, наш Б-г, Царю всесвіту, Який освятив нас»: «Ти» — це сама Його благословенна сутність; «благословен» [означає] притягування вниз на рівні Імені Б-га (Гавая), яке вдягається в десять сфер духовного прояву (сфірот): йуд у мудрості (Хохма) тощо,

Слово «метцавеха» — «наказує тобі» — споріднене зі словом «цавта» (єднання): міцва поєднує людину з Б-гом. Слова кожного благословення показують, як сутність Б-га («Ти») притягується вниз («благословен») через Ім'я Гавая, яке входить у десять сфірот, починаючи з йуду — Хохми.

עד שנמשך להיות מלך העולם בבחי' מל' מקור דבי"ע והוא אשר קדשנו אשר לשון ענג כמו באשרי

аж поки воно не притягується вниз і не стає «Царем всесвіту» — на рівні царювання (Малхут), джерела світів: світу творення (Брія), світу формування (Єцира) та світу дії (Асія). І ось «Який (ашер) освятив нас»: «ашер» виражає насолоду, як у словах «Щаслива я» («беашрі»),

Цей процес триває, аж поки воно не стає «Царем всесвіту» — Малхут, джерелом нижніх світів Брія, Єцира та Асія. Далі йдуть слова «ашер кідешану» — «Який освятив нас»: слово «ашер» споріднене зі словом Леї «беашрі» — «щаслива я» — і виражає насолоду.

כי אשרוני⁷⁹ והוא בחי' תענוג וצחוק העליון שיתגלה לעי' [לעיתיד לבוא] בפוי"מ [בפועל ממש] כשיתן הו' ביתו כו' הוא נמשך עכשיו ממש כי היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם.^{80, 81, 82}

бо дочки назвали мене щасливою». І це — рівень вищої насолоди (таануг) і сміху, які відкриваються у прийдешньому часі наяву, коли Він дасть «багатство Свого дому тощо»: цей рівень уже тепер справді притягується вниз, адже «сьогодні — виконувати їх, а завтра — отримати винагороду за них».

Отже, благословення на міцву притягує вниз уже тепер вищу насолоду та сміх — майбутню насолоду Іцхака, які відкрито виявляться, коли Б-г дасть «багатство Свого дому». Як кажуть мудреці, сьогодні призначене для виконання міцвот, а завтра — для отримання винагороди за них; ця винагорода є розкриттям того, що сама міцва притягує вниз.

15 וענין פי' ברכה זו שצ"ל הוא עד"מ אם רוצה אדם להאיר למרחוק או במקום חשך ואפילה צריך

Значення цього благословення, яке належить промовляти, можна пояснити на прикладі: якщо людина хоче освітити віддалене місце або місце, де панують темрява й морок, вона мусить

Альтер Ребе пояснює, навіщо потрібне благословення, за допомогою прикладу: щоб освітити темне або віддалене місце, потрібен більший смолоскип.

להדליק אבוקה גדולה ולהוסיף על האור בכדי שיגיע אורו גם למרחוק וכך כדי שיגיע האור והגילוי בעשי' [בעשיה] הגשמי' [הגשמיים / הגשמיות / הגשמית] צריך להוסיף אור האבוקה וזהו הברכה כו'.

запалити великий смолоскип і збільшити світло, щоб воно сягнуло й віддаленого місця. Так само, щоб світло й одкровення досягли фізичного світу дії (Асіа), потрібно збільшити світло смолоскипа; і це — благословення тощо.

Щоб донести світло Б-га аж до фізичного світу, його потрібно збільшити. Саме це робить благословення (бераха): воно додає більше світла й притягує його вниз.

ולכן ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] חייב אדם לברך⁸³ מאה ברכות בכ"י [בכל יום]. וכמ"ש בזוהר ר"פ חיי שרה⁸⁴ דקכ"ג ע"א.⁸⁵ שהוא המשכה מאתר עלאה סדכ"ס [סבה דכל סבות] כו'.

Тому наші мудреці, благословенної пам'яті, сказали: «Людина зобов'язана промовляти сто благословень щодня». І як сказано в Зоарі, на початку тижневого розділу «Хаїей Сара», сторінка 123а: це притягнення вниз із найвищого місця — Причини всіх причин тощо.

Саме тому мудреці вимагають промовляти сто благословень на день. Зоар пов'язує сто щоденних благословень із притягненням униз із найвищого джерела — Причини всіх причин.

16 והנה ע"ז ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] **יפה שעה^{86, 87} א' בתשובה ומעשי"ט** [ומעשים טובים] **בעוה"ז מכל חיי העוה"ב** [העולם הבא] **כי ג"ע** [גן עדן] **הוא רק זיו השכינה**

Про це наші мудреці сказали: «Краща одна година повернення (тшува) й добрих учинків у цьому світі, ніж усе життя у світі прийдешньому», адже Ган Еден (райський сад) — це лише сяйво Б-жественної присутності (Шехіні),

У Мішні сказано, що одна година повернення й добрих учинків у цьому світі краща за весь світ прийдешній. Причина в тому, що Ган Еден дає лише сяйво Б-жественної присутності.

ולכן לא יוכל לכבות את האהבה אבל המשכה זו היא מבחי" מהו"ע [מהותו ועצמותו] **ולא זיו לבד ולכן נקי הון ביתו. דהנה כתיב בחכמה יבנה בית⁸⁸.**

і тому воно не може погасити любов. Але це притягнення згори вниз походить із рівня самої сутності Б-га, а не лише із сяйва, і тому воно називається «багатством Його дому». Адже написано: «Мудрістю будується дім».

Сяйво не може погасити любов душі, але Тора й міцвот притягують униз саму сутність Б-га; саме тому це називається «багатством Його дому» — внутрішнім скарбом. Слово «дім» веде до вислову: «Мудрістю будується дім».

פי' אותיות התורה נקי בתים כמ"ש בס"י [בספר יצירה] **שני אבנים⁸⁹ בונות שתי בתים⁹⁰. ולכך נקי ת"ח** [תלמיד חכם / תלמידי חכמים] **בנאים⁹¹ שעוסקים בבנינו ש"ע** [של עולם].

Сенс у тому, що літери Тори називаються «домами», як сказано в Сефер Єцира: «Два камені будують два дома». Тому мудреців Тори називають «будівничими», адже вони трудяться над будівництвом світу.

Літери Тори називаються «домами»: у Сефер Єцира літери названо «каменями», а слова, утворені з них, — «домами». Тому мудреців Тори називають «будівничими», бо своїм навчанням вони будують світ.

17 והנה בחי" חכמה הוא חכים ולא בחכמה ידיעא^{92, 93} שהוא למעלה מבחי" ונהר יוצא כמ"ל [כמה שכתוב לעיל] **ובתכונה**

Тепер рівень мудрості (Хохма) — це «мудрий, але не мудрістю, яку можна пізнати», що вище за рівень «І вийшла ріка», як пояснювалося вище. «А розумінням

Вірш із книги Притч пояснюється через рівні: Хохма — це мудрість, яка є «не пізнаваною мудрістю», джерело над рікою.

יתכונן⁹⁴ הוא מ"ש ולתבונתו אין חקר⁹⁵ ובדעת חדרים ימלאון⁹⁶ כל הון יקר ונעים והוא בחי' תענוג עליון הגנוז ומלוכש בהתורה כמ"ש אני תורתך שעשעתי.⁹⁷

встановлюється» — це сказано: «Його розуміння неможливо осягнути». «І знанням кімнати наповнюються всіляким дорогоцінним і приємним багатством»: це рівень вищої насолоди (таануг), прихованої в Торі й облаченої в неї, як сказано: «Я насолоджуюся Твоєю Торою».

«А розумінням установлюється» — це розуміння (Біна), якого неможливо осягнути. «Знанням кімнати наповнюються всіляким дорогоцінним і приємним багатством» — ці слова стосуються вищої насолоди, прихованої в Торі, як сказано в Псалмі: «Я насолоджуюся Твоєю Торою».

18 וזהו בחי' הון ביתו שנמשך ע"י הדעת כי דעת לי' [לשון] חבור כמו והאדם ידע⁹⁸ והיינו שמחבר וממשיך בחי' תענוג עליון ממקור התענוגים בחו"ב [בחכמה וכינה] דאורייתא מחכמה נפקת.^{99, 100}

І це — рівень «багатства Його дому», яке притягується через знання (Даат), адже «даат» означає зв'язок, як у словах: «І Адам пізнав». Тобто воно поєднує й притягує найвищу насолоду з джерела насолоди до мудрості (Хохми) й розуміння (Біни) Тори, [адже] «Тора походить із Хохми».

«Багатство Його дому» притягується завдяки Даат, адже «даат» означає зв'язок, як у вислові «Адам пізнав Хаву». Даат поєднує найвищу насолоду з її джерела з Хохмою та Біною Тори, яка походить із Хохми.

והוא ע"ד מ"ש בספר הבהיר¹⁰¹ דהע"ה [דוד המלך עליו השלום] היה מחבר תורה שלמעלה בהקב"ה וגילוי זה יהיה בפו"מ [בפועל ממש] לע"ל [לעתיד לבוא] שיתן איש אתכל הון ביתו יקר ונעים.

І це подібне до сказаного в Сефер га-Бахір: цар Давид, мир йому, з'єднавав Тору, що нагорі, зі Святим, благословенний Він (Кудша бріх ху). І це одкровення виявиться на ділі в майбутньому, коли «чоловік віддасть усе багатство Його дому» — «багатство дорогоцінне й приємне».

У Сефер га-Бахір сказано, що цар Давид з'єднавав Тору, що нагорі, з Б-гом; Alter Rebbe порівнює це з дією Даат. У майбутньому цей зв'язок буде відкрито виявлений, коли Б-г дасть «усе багатство Його дому».

19 וכמארז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק ש"י עולמות^{102, 103} וזהו בחי' ההון יקר כי יקר ג"כ גימטריא יש

Як сказали наші мудреці: «У майбутньому Святий, благословенний Він (Кудша бріх ху), передасть у спадок кожному цадику (праведнику) триста десять світів»; і це — рівень «дорогоцінного багатства», адже «якар» [цінне] також чисельно дорівнює «еш» [310].

Мішна каже, що кожен цадик успадкує 310 світів, і це — «дорогоцінне багатство»: «якар» (цінне) і «еш» (є, 310) мають однакове числове значення.

ולכן נאמר אם יתן אי"ש¹⁰⁴ אי י"ש שהמשכת ש"י עולמות נמשכים מן אלופו של עולם וכמ"ש אאלפך חכמה אאלפך בינה.¹⁰⁵

І тому сказано: «Якщо чоловік (іш) дасть» — іш складається з алеф [i] єш; адже притягнення вниз 310 світів походить від Владики (Алуфа) світу, як написано: «Я навчу тебе (аалефха) мудрості, навчу тебе розуміння».

Слово іш («чоловік») складається з алеф і єш: 310 світів (єш) походять від алеф — Владики (Алуфа) світу. Слово «аалефха» («навчу тебе») з Книги Йова має спільний корінь зі словом «алеф».

ונאמר קנה חכמה קנה בינה¹⁰⁶ ב"פ [בי פעמים] קנה גימטריא י"ש שכ"ז [שכל זה] נמשך מבחי האלף אאלפך כו':

І сказано: «Придбай мудрість, придбай розуміння»: двічі «кне» [придбай] чисельно дорівнює «єш», адже все це низводиться з рівня алеф — «Я навчу тебе тощо».

Так само двічі вжите слово «кне» (155) — «придбай» — дорівнює 310, «єш»; усе це походить від алеф, рівня Б-га як джерела мудрості.

РОЗДІЛ 6 • 120-25

Захоплення скарбу

20 והנה בחי גילוי זה הוא מרוה צמאון האה"ר [האהבה רבה] הנ"ל וזהו בוז יבוזו לו¹⁰⁷ לי [לשון] ביזה ושלל¹⁰⁸ וכמו אדם הבוזז וחוטף דבר יקר הערך

Тепер цей рівень розкриття втамовує спрагу великої любові, згаданої вище. І це — «боз явузу ло», вислів на позначення грабунку й здобичі, подібно до того, як людина грабує і вихоплює річ великої цінності,

Саме це розкриття втамовує велику любов душі. «Боз явузу ло» тут прочитується не як зневага, а як «біза» — грабунки: людина хапає щось надзвичайно цінне.

כמו ביזת אוצרות יקרים שבוזז וחוטף משום שמא אין ראוי שיתנו לו דרך נתינה ע"כ בוזז וחוטף לגודל תשוקתו לזה.

як-от під час грабунку дорогоцінних скарбів: їх грабують і хапають, бо, можливо, було б недоречно, щоб їх дали йому як дар; тому він грабує й хапає через силу свого прагнення до них.

Грабіжники заволодівають скарбами, бо не сподіваються отримати їх у дар; вони хапають їх через своє сильне прагнення.

21 וכך הוא בהתגלות אוצרו הטוב¹⁰⁹ שהוא בחי' סדכ"ס [סבה דכל סבות] אשר עין לא ראתה¹¹⁰ אלקים זולתך. ונקי הון ביתו ע"כ כאשר יומשך ויתן גילוי אוצרות אלו אזי בוז יבוזו עד"מ.

Так само і з розкриттям «Його доброго скарбу», який є рівнем (бхіна) Причини всіх причин, [про яку сказано:] «Жодне око не бачило, Б-же, окрім Тебе». І це називається «багатством Його дому». Тому, коли розкриття цих скарбів буде притягнуте вниз і дароване, тоді — «боз явузу» [розграбують], образно кажучи.

«Добрий скарб» Б-га — це Причина всіх причин, якої «не бачило жодне око», окрім Самого Б-га. Коли Він відкриває ці скарби, душа, образно кажучи, «розграбовує» їх.

ובחי' זו עכשיו היא שמחת הנפש בעסק התורה ומצות אחר הצמאון ואה"ר [ואהבה רכה] בק"ש [בקריאת שמע] אשר יעורר האדם כנפשו להיות מי לי בשמים¹¹¹ כוי ומים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה.¹¹²

А тепер цей рівень виявляється в радості душі від занять Торою та виконання міцвот — після спраги й великої любові під час читання Шма, які людина пробуджує у своїй душі, щоб бути [у стані] «Кого маю я на небесах...» і «Багато вод не зможуть загасити любов».

Навіть тепер це відчувається як радість душі від Тори й міцвот після спраги й любові, пробуджених під час Шма, коли людина відчуває, що лише Сам Б-г може вдовольнити душу.

זאת ישים אל לבו כי הדברים האלה הן ד"ת [דברי תורה] ומצות הם הם בחי' גילוי הון יקר הנ"ל.

Нехай же він покладе це на серце: ці речі — слова Тори й міцвот — самі є бхіною розкриття згаданого вище «дорогоцінного багатства».

Людині слід осмислити, що слова Тори й міцвот самі є тим «дорогоцінним багатством».

22 וכמ"ש יראת ה' היא אוצרו¹¹³ ולזאת ישמח לבו בשמחה וכטוב לכב¹¹⁴ מרוב כל. וזהו ותרד העינה ותמלא כדה ותעל.¹¹⁵

Як написано: «Трепет перед Ім'ям Б-га (Гавая) — Його скарб». Тому серце його має радіти радістю й веселістю серця «від усього достатку». І це — «вона спустилася до джерела, наповнила свій глечик і піднялася».

Ісая називає трепет перед Б-гом «Його скарбом», тому служити слід із радістю. А Рівка «спустилася, наповнила свій глечик і піднялася»: спуск до джерела веде до підйому.

שע"י כ"ד ספרים דאורייתא עם היות שזהו בח"י שוב וירידה שנתלבשו בעשיה גשמית הנה ע"י אדרבה ותעל גם למעלה מאה"ר [מאהבה רבה] הנ"ל דבחי רבקה כו'

Бо завдяки двадцяти чотирьом книгам Тори, хоч це й рівень повернення та спуску, адже вони вбрані у фізичний світ дії (Асія), навпаки, вона «піднялася» — навіть вище за згадану вище велику любов, властиву рівню Рівки, тощо.

Двадцять чотири книги Тори — це «повернення» і спуск у фізичний світ, але завдяки їм душа підноситься ще вище, ніж велика любов, властива рівню Рівки.

והגם שמים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה היינו מים רבים דייקא שנמשכו מבחי' הנהר

І хоча «численні води не можуть загасити любов», маються на увазі саме «численні води», що витікають із рівня річки.

«Численні води», які не можуть загасити любов, походять із річки — рівня, що розкривається.

אבל כ"ד ספרים דאורייתא הם נמשכים מבחי' ותדד העינה שהמע"יין נמשך מבחי' סדכ"ס [סבה דכל סבות] ממש כמ"ש הנה אנכי נצב על עין המים¹¹⁶ ולכן ע"י ירוו צמאון האה"ר [האהבה רבה] ולכן אדרבה המע"יין הוא נראה קטן יותר מהנהר

Але двадцять чотири книги Тори походять із рівня «вона спустилася до джерела», адже джерело походить безпосередньо з рівня Причини всіх причин, як написано: «Ось Я (Анохі) стою біля джерела води». Тому завдяки цьому втамується спрага великої любові. І тому, навпаки, джерело здається меншим за річку;

Та Тора походить із джерела, яке бере початок від самої сутності Б-га — від «Я», Який «стоїть біля джерела»; лише це втамовує спрагу. Джерело здається меншим за річку.

היינו משום שהוא קרוב יותר לבחי' אנכי סדכ"ס [סבה דכל סבות] ע"כ יש בו הבטול יותר דכל הקרוב קרוב קמ"י [קמיה] כו' וכמאמר אין זולתך לחי' עוה"ב [עולם הבא] אפס בלתך כו'.

тобто тому, що воно ближче до рівня Анохі, Причини всіх причин, у ньому більше самоусунення (бітуль), адже «що ближче, то ближче перед Ним, тощо»; і, як сказано: «Немає нікого, крім Тебе, для життя Світу Прийдешнього; немає нічого, окрім Тебе, тощо».

Джерело менше, бо воно ближче до Б-га, а те, що ближче до Нього, більше усуває себе перед Ним. Це подібне до молитви, у якій сказано: «Немає нікого, крім Тебе» і «немає нічого, окрім Тебе».

אבל באמת בודאי הרי מקור מוצא המים הוא מהמעייין וממנו נמשך להנהר כמ"ש המשלח מעינים
בנחלים.¹¹⁷

Але насправді, звісно, джерело, звідки виходить вода, — це джерело, і з нього [вода] тече до річки, як написано: «Він посилає джерела в потоки».

Але насправді джерело є джерелом води для річки, як сказано в Псалмі: «Він посилає джерела в потоки».

וגם מי מעייין נקי מים חיים כו'. ובוז יבוזו כמאמר שיננא חטוף ואכול¹¹⁸ חטוף וברוך דהיינו כמ"ש לכו
לחמו בלחמי¹¹⁹ וכמ"ש פי פערתי ואשאפה¹²⁰ כו'. עמא פזיזא¹²¹ כו'.

Також і джерельну воду називають «живою водою» тощо. А «боз явузу» [«зневажатимуть»] — як у вислові: «Гострий на розум, хапай і їж, хапай і благословляй»; тобто як написано: «Ідіть, їжте мій хліб», і як написано: «Я широко розкрив уста й жадібно вдихав» тощо; «Народе поспішливий» тощо.

Джерельну воду називають «живою водою», бо вона витікає зі свого джерела. Альтер Ребе пояснює жадібно «хапання» у вислові «боз явузу», наводячи пораду з Талмуду: «хапай і їж», запрошення Мудрості: «Ідіть, їжте мій хліб», слова псалмостівця: «Я широко розкрив уста й жадібно вдихав», а також характеристику Ізраїлю біля Синаю як «поспішливого народу», що сказав «зробимо» раніше, ніж «почуємо».

ולכן נרמז ג"כ נסוך המים בחג בלשון בוז יבוזו כמ"ש בזהר¹²² דהיינו כי בקרבנות דיום שני וששי
ושביעי נרמז נסוך המים כמארז"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] נאמר בשני ונסכיהם כו'.¹²³

Тому водне возливання у свято також мається на увазі у вислові «боз явузу», як сказано в Зоарі. Тобто в жертвоприношеннях другого, шостого й сьомого днів мається на увазі водне возливання, як сказали наші мудреці: «Про другий [день] сказано: "і їхні возливання" тощо».

Зоар знаходить натяк на водне возливання свята Сукот у слові «боз»: на нього вказують жертвоприношення другого, шостого й сьомого днів свята, як Талмуд виводить із формулювання цих віршів.

24 ושני וששי ושביעי הם אותיות בוז. והיינו משום שזהו ג"כ ע"ד ביזה הנ"ל להשקיט רשפי אש האהבה שבמזבח שהוא ע"י נסוך המים מהמעייץ כמ"ש ושאתם מים בששון¹²⁴ כו'

І «другий», «шостий» і «сьомий» [бет, вав, заїн] — це літери слова «боз». І це тому, що й тут ідеться про щось подібне до згаданої вище «здобичі»: вгамувати вогненні спалахи любові, що палає на жертovníку, — а це відбувається завдяки возливанню води з джерела, як сказано: «І будете черпати воду з радістю, тощо».

Літери чисел два, шість і сім — бет, вав і заїн — утворюють слово «боз». Возливання води є своєрідною «здобиччю»: вода, зачерпнута з джерела, вгамовує полум'я любові, що палає на жертovníку, — вогненну любов душі. Це робили з великою радістю.

ולכן נסוך זה דוקא אחר עשיית [עשרת ימי תשובה] שהיא תגבורת האהבה בבחי' תשובה ועמך לא חפצתי¹²⁵ כו' ע"ד והנה רבקה יוצאת¹²⁶ כנ"ל.

Тому це возливання відбувається саме після Десяти днів повернення (тшува), які є посиленням любові на рівні тшуви: «Окрім Тебе, я нічого не бажаю, тощо», — за зразком слів «І ось Рівка виходить», як згадувалося вище.

Возливання відбувається після Десяти днів тшуви, коли любов до Б-га посилюється через повернення: «Окрім Тебе, я нічого не бажаю». Це і є «вихід» Рівки — піднесення знизу, яке має відбутися насамперед.

25 ועייז אח"כ דוקא נמשך בחי' ותרד העינה ותמלא כדה¹²⁷ וכמשי"ל [וכמה שכתוב לעיל] ולכן היה בזה שמחה רבה ועצומה כו'.

І завдяки цьому лише згодом притягується вниз рівень «вона спустилася до джерела й наповнила свій глечик», як пояснено вище; тому тут була велика й надзвичайна радість тощо.

Після піднесення Днів повернення (тшува) відбувається притягнення вниз — «вона наповнила свій глечик». Саме тому черпання води на Сукот супроводжувалося такою великою радістю.

וגם כי זהו כמו בחי' הון ביתו ממש שהוא גנוז באותיות התורה שהרי לא נתפרש כתורה כפי מצות ניסוך המים

І ще тому, що це подібне до самого рівня «багатства Його дому», схованого в літерах Тори; адже міцва возливання води не викладена в Торі прямо,

Ще одна причина радості: возливання води подібне до «багатства Його дому» — прихованого скарбу, — адже про нього прямо не написано в Торі.

רק שחז"ל [שחכמינו זכרונם לברכה] גילו לנו זה שהוא מרומז בתורה המ"ם ביום שני. והיו"ד ביום ששי. והמ"ם בשביעי. וזהו הון ביתו הגנוז ומוטמן כו':

але наші мудреці відкрили нам, що воно натяком присутнє в Торі: мем другого дня, йуд шостого дня і мем сьомого дня. І це «багатство Його дому», приховане й укрите тощо.

Мудреці знайшли це прихованим у додаткових літерах віршів: мем другого дня, йуд шостого дня, мем сьомого дня — разом вони складають слово «ма'ім» (вода). Міцва, прихована в літерах Тори, — це «багатство Його дому», укрите й заховане.

РОЗДІЛ 7 • 126-31

Псалом 93 і довгий день

26 ועכ"ז [ועם כל זה] יובן מ"ש נשאו נהרות קולם¹²⁸ ישאו נהרות דכים ופי' בזוהר פ' וארא (דף כ"ג ע"א)¹²⁹

אינון נהרות כמד"א [כמה דאת אמר] ונהר יוצא מעדן¹³⁰ וגו'

Попри все це можна зрозуміти написане: «Ріки піднесли свій голос; ріки піднесуть свій дох'ям». Зоар пояснює в розділі Ваера (стор. 23а): «Це ті ріки, про які сказано: "І ріка виходила з Едена тощо"».

Тепер Альтер Ребе розглядає псалом 93: «Ріки піднесли свій голос; ріки піднесуть свій дох'ям». Зоар ототожнює ці ріки з рікою, що виходить з Едена.

והיינו בחי' בינה שע"י ההתכוננות בגדולת א"ס ב"ה נולד' רשפי אש האהבה לדבקה בה'. וזהו נשאו נהרות קולם והוא ההעלאה מלמטה למעלה.

Це рівень розуміння (Біна), адже завдяки спогляданню величі Нескінченного (Ейн Соф), благословенний Він, народжуються вогненні спалахи любові — прагнення приліпитися до Б-га. І це — «Ріки піднесли свій голос»: піднесення знизу догори.

Ріки — це Біна, розуміння: споглядання величі Б-га породжує вогненну любов і прагнення приліпитися до Нього. «Ріки піднесли свій голос» — це піднесення знизу догори.

וכן בתרגום קלהון בשירתא הרי קול זה הוא בחי' השיר שהוא העלאה כנודע מענין השיר שהלויים אומרים ואח"כ נמשך עי"ז המשכה מלמעלה למטה.

Так само й Таргум [передає]: «їхній голос — у пісні». Цей голос є рівнем пісні, а пісня — це піднесення, як відомо з того, що левіти співають пісню; а згодом завдяки цьому відбувається притягнення згори донизу.

Арамейський Таргум передає слова «їхній голос» як «у пісні». Пісня є піднесенням, як і пісня левітів у Храмі, і у відповідь на це відбувається притягнення згори.

27 וכמשי"ל [וכמה שכתוב לעיל] **שעי"י והנה רבקה יצאת בבחי' העלאה עי"י אח"כ ותרד העינה ותמלא כדה כני"ל וכמשי"ש אם ישם אליו לבו** ¹³¹ **רוחו ונשמתו אליו יאסף.**

I, як пояснено вище, завдяки тому, що «ось Ривка вийшла» — на рівні піднесення, — згодом відбулося «вона спустилася до джерела й наповнила свій глечик», як зазначено вище; i як написано: «Якщо він спрямує до Нього своє серце, Його дух i Його подих зберуться до Нього».

Як i у випадку з Ривкою, спершу відбувається піднесення, а за ним — низведення. Вірш з книги Йова тлумачиться так само: коли людина звертає своє серце до Б-га, дух Б-га у відповідь збирається до неї.

וזהו ישאו נהרות דכים ותרגומו יקבלון נהרותא אגר שבחיהון שהשכר הוא ההמשכה מאוא"ס [מאור איך סוף] **המלוכש בתורה חכים ולא בחכמה ידיעא שהיא למעלה מבחי' הבינה וההשגה.**

I це — «річки піднесуть свій дох'ям [ясність]», а Таргум перекладає це так: «Річки отримують винагороду за свої хвали»: винагорода — це низведення світла з Нескінченного світла (Or Eйн Соф), благословенний Він, вбраного в Тору, «мудрого, але не через мудрість, яку можна пізнати», що перевищує рівень розуміння (Біна) й осягнення.

Другу частину вірша — «річки піднесуть свій дох'ям [ясність]» — Таргум передає словами: «річки отримують винагороду за свої хвали». Винагорода — це Нескінченне світло, вbrane в Тору, «мудре, але не з відомою мудрістю», вище за Біна й осягнення в цілому.

והוא ע"ד השולח מעינים בנחלים. וכדפי' בזהר פ' חוקת (דף קפ"א ע"א) ¹³² **ונקי' דכים לשון צלילות ובהירות כמו מר דרור** ¹³³ **ומתרגמין מירא דכיא.** ¹³⁴

I це подібне до слів: «Він посилає джерела в потоки», як пояснюється в Зогарі, у розділі Хукат (с. 181a). Це називається «дох'ям» — словом, що означає ясність i яскравість, як у вислові «чиста мирра» (מר דרור), який ми перекладаємо [арамейською] як «міра дах'я».

Це джерело, що живить річки. Альтер Ребе наводить кілька значень слова «дох'ям»: передусім ясність i яскравість, адже арамейський переклад передає «чисту мирру» словами «міра дах'я».

וזה מורה על הלכות התורה כמשי"ש במ"א בענין מרדכי וכן הוא לי' [לשון] טהרה כמו על איל קמצא דכן ¹³⁵ **דהיינו המשכת ח"ע** [חכמה עילאה] **בתורה הוא לברר הטהור מן הטמא.** ¹³⁶

Це вказує на закони Тори, як пояснено в іншому місці стосовно Мордехая. Це слово також означає чистоту, як у вислові: «про айіль камца [сарану], що вона чиста (дахан)»; тобто низведення надземної мудрості (Хохми) в Торі має на меті відокремлювати чисте від нечистого.

Ця ясність стосується законів Тори (як пояснюється в іншому місці щодо Мордехая, чие ім'я пов'язується із висловом «міра дах'я»). «Дахан» також означає ритуально чистий, як у Мішні про вид сарани, яку визнають чистою: надземна мудрість Тори відрізняє чисте від нечистого.

28 ונקי דכיין ומסאבין. וגם דכים דך ים היינו כד הנמשך מים החכ' [החכמה] כמ"ש ותמלא כדה ¹³⁷ כו'.

I їх називають «дахян у-месавін» [чистими й нечистими]. Також «дох'ям» — це «дах ям», тобто глечик (кад), який черпають із моря (ям) мудрості (Хохма), як написано: «i наповнила вона свій глечик тощо».

Арамейською «чистий і нечистий» — це «дахян у-месавін». За іншим прочитанням, «дох'ям» — це «дах ям»: літери слова «кад», прочитані у зворотному порядку, разом зі словом «ям» (море) — глечик, начерпаний із моря Хохми, як у словах про Ривку: «вона наповнила свій глечик».

וגם דכים ל' [לשון] עומק ושפלות כדפרש"י [כדפירש רש"י / כדפירוש רש"י] שהוא בחי' השוב ובטול שאחר הרצוא. וכתוב ואת דכא ושפל רוח ¹³⁸ וכמ"ש במ"א ע"פ ונשב בגיא ¹³⁹ כו'

Також «дох'ям» — це вираз, що означає глибину й низькість, як пояснює Раши; це рівень повернення й самоусунення (бігуль), що настають після бігу. I написано: «i з пригніченим та смиренным духом»; як пояснюється в іншому місці щодо вірша «I ми оселилися в долині тощо».

За Раши, є й третє значення — глибина й низькість: «повернення» та самоусунення, які настають після «бігу» душі до Б-га. Ісая каже, що Б-г перебуває з пригніченими (дака) та смиренними духом.

וכמ"ש ג"כ אי זה בית ¹⁴⁰ אשר תבנו לי ¹⁴¹ כו' ואל זה אביט אל עני ונכה רוח כו'.

I також написано: «Який дім ви збудуєте для Мене тощо... Та на такого Я погляну: на вбогого й зламаного духом тощо».

Ісая каже, що жоден дім не може вмістити Б-га, але Він поглядає на вбогих і зламаних духом. Саме смирення, а не велич, є місцем, де спочиває Б-г.

29 והדר מפרש מהו מעלת השכר הזה מקולות מים רבים ¹⁴² אדירים כו' אדיר במרום כו'. ופי' כמ"ש בפע"ח [בפרי עץ חיים] שער היוכ"פ [היום כפור / היום הכפורים] פ"ג [פרק ג'] כי יש קולות עליונים שמהן נזונים או"א [אבא ואימא] כו' ע"ש.

Далі [вірш] пояснює, у чому полягає перевага цієї винагороди: «Понад голоси багатьох вод, могутні... могутній у височині...» А пояснення цьому — як сказано в Прі Ец Хаїм, Шаар Йом га-Кіпурім, розділ 3: є вищі голоси, з яких живляться Хохма і Біна (Абба та Імма), тощо; див. там.

Наступний вірш описує велич цієї винагороди: «Понад голоси багатьох вод... могутній у височині — Ім'я Б-га (Гавая)». У Прі Ец Хаїм сказано, що існують вищі «голоси», які живлять Абба та Імма — інтелектуальні конфігурації: мудрість (Хохма) і розуміння (Біна).

ועמ"ש ע"פ וכל העם רואים את הקולות^{143, 144} כו' וזהו עדותיך נאמנו מאד¹⁴⁵ לביתך נאווה קודש.
עד"מ בחכמה יבנה בית¹⁴⁶ דקאי על תיבות ואותיות התורה שנמשכו ונבנו ע"י ח"ע [חכמה ע"לאה].

А див. також пояснення до вірша «I весь народ бачив голоси, тощо». Це й означає: «Твої свідчення дуже вірні; святості личить Твій дім» — за аналогією, [як у вислові:] «Мудрістю будеється дім», що стосується слів і літер Тори, які були низведені й побудовані завдяки вищій Хохмі.

Альтер Ребе також відсилає до свого пояснення слів «весь народ бачив голоси» біля Синаю. «Твої свідчення дуже вірні; святості личить Твій дім»: «дім» — це знову слова й літери Тори, побудовані завдяки вищій Хохмі.

30 ועדותיך נאמנו. עדות לשון דעת היא כמ"ש וכדעת חדרים ימלאו¹⁴⁷ כל הון יקר¹⁴⁸ הנקי הון ביתו.

«Твої свідчення вірні»: «свідчення» — це вираз знання (Даат), як сказано: «Знанням наповнюються кімнати всіляким дорогоцінним багатством», яке називають «багатством Його дому».

«Свідчення» (ейдут) пов'язане з Даат, знанням, а Даат наповнює кімнати «всіляким дорогоцінним багатством» — «багатством Його дому».

וזהו לביתך נאווה קדש.¹⁴⁹ שהוא המשכה מבחי' קדש העליון אור א"ס ב"ה. ה' לאורך ימים הוא כמארז"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] על אלף השביעי יום שכולו ארוך.¹⁵⁰

І це — «Святість личить Твоєму дому»: це притягнення згори вниз із рівня найвищої святості — Нескінченного світла (Ор Ейн Соф); благословенний Він. «Гавая — на довгі дні» — це, як сказали наші мудреці, про сьоме тисячоліття: «день, який увесь є довгим».

«Святість личить Твоєму дому» означає, що Тора притягує згори вниз святість найвищого рівня — Ор Ейн Соф. Вірш завершується словами «на довгі дні», які мудреці відносять до сьомого тисячоліття — «дня, який увесь є довгим».

31 והענין הוא כי פ"י כולו ארוך היינו שגם בתחלתו הוא ארוך. ולכאורה אין לשון אריכות נופל רק בסיום וסוף ולא בתחלה. ואיך כולו ארוך גם בתחלתו.

А суть у тому, що «цілком довгий» означає, що він довгий навіть на початку. Але, на перший погляд, слово «довгий» стосується лише завершення й кінця, а не початку. То як він може бути «цілком довгим» навіть на початку?

Запитання таке: «довгий» зазвичай описує, наскільки далеко щось простягається до свого кінця. Як же тоді день може бути довгим уже на початку?

אך הכוונה שיהיה גילוי אור א"ס ב"ה המלוכש בסתר עליון שנק' אריך אנפין כמ"ש ארך אפים¹⁵¹ כו'.

Але мається на увазі, що розкриється Нескінченне світло (Ор Ейн Соф), благословенний Він, яке вбране у найвищу прихованість, що називається Аріх Анпін, як написано: «довготерпеливий (ерех апаїм) тощо».

Відповідь така: у майбутньому розкриється Нескінченне світло, приховане в Аріх Анпін («Довгому Обличчі» — зовнішньому рівні вінця (Кетер), нижче Атік Йомін). Аріх пов'язане зі словами éрах апаїм — «довготерпеливий».

ונק' אריך אנפין היינו שיכול לימשך גם למטה בעשיי [בעשיה] כי קמיה ית' שוה ומשוה רוחניות וגשמיות

І називається воно Аріх Анпін, тобто може простягатися аж униз, у світ дії (Асія), адже перед Ним, благословенним Він, духовне й фізичне рівні, і Він зрівнює їх.

Воно називається «довгим», бо може простягнутися аж до фізичного світу: перед Б-гом духовне й фізичне рівні.

ולכן יהיה הגילוי למטה ביחוי"ת [ביחודא תתאה] כמו ביחוי"ע [ביחודא עילאה] (ועמ"ש ע"פ ועתה יגדל¹⁵² נא כו' כאשר דברת לאמר¹⁵³ ה' ארך אפים כו')

Тому розкриття внизу, у нижчому єднанні (їхуда татаа), буде таким самим, як у вищому єднанні (їхуда ілаа). (Див. також пояснення до вірша: «А тепер нехай же стане великою [сила] тощо, як Ти промовив, кажучи: «Гавая довготерпеливий тощо»».)

Отже, у майбутньому Б-г розкриється внизу, у нижчому єднанні, так само, як Він розкривається вгорі, у вищому єднанні. Альтер Ребе посилається на свій маамар про молитву Моше, де наведено слова «Гавая довготерпеливий».

וע"כ כולו ארוך בתחלה כמו בסוף שהוא גילוי בחי שאין לו תחלה ואין לו תכלה ועד"ז הוא מארז"ל [מאמר רבותינו זכרונם לברכה] כסא דמלכא משיחא¹⁵⁴ מחזיק רכ"א לוגין שאין לו פי ע"פ פשוטו כלל מהו ענין רכ"א לוגין דוקא.

Тому він цілком довгий і на початку, і наприкінці, адже йдеться про розкриття рівня, який не має ні початку, ні кінця. Подібне до цього вислів наших мудреців: «Чаша царя Машіаха вміщує 221 логін (міра об'єму)» — зовсім не має пояснення за простим значенням: у чому саме полягає значення числа 221 логін?

Рівень, що не має ні початку, ні кінця, «довгий» і спочатку, і наприкінці. Цією ж ідеєю пояснюється вислів мудреців, що чаша Машіаха вміщує 221 логін; якщо розуміти це буквально, число не має сенсу.

אלא הכוונה שהכוס הוא הכלי לגילוי אוא"ס [אור אין סוף] ב"ה ויהיה הגילוי בו מבחי' ארך אפים כו'
כנ"ל:

Але мається на увазі, що чаша є посудиною для розкриття Нескінченного світла, благословенний Він, і розкриття в ній походить від рівня «ерех апаїм тощо», як згадувалося вище.

Чаша є посудиною для розкриття Нескінченного світла з рівня «ерех» (довгий): érex, алеф—реш—каф, має числове значення 221.

В АВОДІ

Після того як під час молитви Шма («Слухай, Ізраїлю») людина пробудить у собі любов до Б-га, якої не може наситити ніщо інше, їй слід усвідомити, що слова Тори та міцвот — це й є дорогоцінний скарб Б-га. Вона має прагнути заволодіти ними з радістю та завзяттям і очищати свою тваринну душу через любов і трепет (агава ве-йіра) та прийняття ярма (кабалат оль), адже саме це піднесення низводить сутність Б-га у світ.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

1. Чому навіть розкриття Ган Еден не може наситити любов душі, тоді як фізична міцва може?
2. Як приховування Імені Елокім уможлиблює насолоду Б-га?
3. Чого навчає ім'я Ривки — запряжена упряжка волів — щодо очищення емоцій?
4. Чому джерело здається меншим за річку і чого це навчає про близькість до Б-га?
5. У якому сенсі радість від Тори та міцвот є «захопленням» скарбу Б-га?

Примітки

АБЗАЦ 1

1 מים רבים

У примітці зазначено, що цей маамар є в записі Mite-ler Ребе, надрукованому в Сефер га-Маамарім 5569; це паралельний текст того самого маамара.

ПРИМІТКА КЕНОТ

הנחת כ"ק אדה"א בסה"מ תקס"ט ע"א. (באחד מהכת"י נרשם "תורה הנאמרה שבת שלפני פורים על חתונת נכדו תקס"ט". ובאוה"ת יתרו ע' תתיד מצויין "עין בהביאור ע"פ מים רבים לא יוכלו כ"י (דחתונת ב"ד רי בער)". ראה לעיל בציונים לכ"ק אדמו"ר זי"ע. לכללות מאמר זה ראה ד"ה זה ש"פ תולדות תשי"ז לכ"ק אדמו"ר זי"ע (נדפס בסה"מ מלוקט ח"א).

2 מים רבים

У Song of Songs кохана каже своєму коханому, що любов не можна загасити повеннями чи купити: «Багато вод не можуть загасити любов, і ріки не затоплять її; якби чоловік віддав усе багатство свого дому за любов, його цілковито зневажили б». Маамар тлумачить другу половину по-своєму: «чоловік» — це Б-г, Який віддасть багатство Свого дому, а слова «боз явузу ло» означають, що багатство охоче захоплять, наче здобич (абзаци 12-20).

שיר השירים ח:7 Song of Songs

מים רבים לא יוכלו לכבות את־האהבה ונהרות לא ישטפוה אִם־יתֵן אִישׁ אֶת־כָּל־הוֹן בֵּיתוֹ בְּאַהֲבָה בּוֹז יָבוֹז לוֹ:

Many waters cannot quench love, Neither can the floods drown it; If a man would give all the substance of his house for love, He would utterly be condemned.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

שה"ש ח, ז.

3 והנה הנהרות נמשכים מן המעינות

Там примітка звертає увагу на різницю між рікою та джерелами — розрізнення, на якому побудовано цей маамар.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ההפרש בין נהר למעינות — ראה אוה"ת שה"ש כרך ב ע' תנה.

4 השולח מעינים

«Він посилає джерела в потоки»: у Psalm 104 псалмо-співець прославляє Б-га-Творця, Який спрямовує дже-рела в потоки, що зрошують землю. Цитату наведено, щоб показати, що ріки й потоки беруть воду з джерел.

תהילים ק"ד:10 Psalms 104:10

ПРИМІТКА КЕНОТ

תהלים קד, י.

5 הוי כל צמא לכו למים

«О, усі спрагли, ідіть до води». Мудреці тлумачать тут «воду» як Тору; цей вірш є підґрунтям для порівняння

Тори з водою.

ישעיהו נ"ה:א' Isaiah 55:1

הוֹי כָּל־צֹמֵא לָכוּ לַמַּיִם וְאֲשֶׁר אֵין־לּוֹ כֶּסֶף לָכוּ שִׁבְרוּ וְאָכְלוּ וּלְכוּ שִׁבְרוּ כִּלְאו־כֶּסֶף וּבָלוּ מִחֵר יַיִן וְחֶלֶב:

Ho, every one that thirsteth, come ye for water, And he that hath no money; Come ye, buy, and eat; Yea, come, buy wine and milk Without money and without price.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ישע"י נה, א.

6 חכים ולא בחכמה ידיעא

Наведені тут слова цитують Tikkunei Zohar, Patach Eliyahu · 17b:3-4; уривок подано нижче.

תקוני זוהר י"ז ב:ג-ד' Tikkunei Zohar, Patach Eliyahu · 17b:3-4

אנת חכים ולא בחכמה ידיעא. אנת הוא מבין ולא מבינה ידיעא. לית לך אתר ידיעא אלא לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא. ולאחזאה לון איך אתנהיג עלמא בדינא וברחמי דאינון צדק ומשפט כפום עובדיהון דבני נשא. דין איהו גבורה. משפט עמודא דאמצעיאת. צדק מלכותא קדישא. מאזני צדק *תרין סמכי קשוט. הין צדק אות ברית. כלא לאחזאה איך אתנהיג עלמא.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ת"ז בהקדמה (פתח אליהו).

7 חכים ולא בחכמה ידיעא

3 молитви Еліягу («Патах Еліягу») у вступі до Тікуней Зогар: Б-г «мудрий, але не мудрістю, яку можна пізнати». Тут це описує прихований рівень «джерела» Тори.

תקוני זוהר י"ז ב:ג-ד' Tikkunei Zohar 17b:3-4

אנת חכים ולא בחכמה ידיעא. אנת הוא מבין ולא מבינה ידיעא. לית לך אתר ידיעא אלא לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא. ולאחזאה לון איך אתנהיג עלמא בדינא וברחמי דאינון צדק ומשפט כפום עובדיהון דבני נשא. דין איהו גבורה. משפט עמודא דאמצעיאת. צדק מלכותא קדישא. מאזני צדק *תרין סמכי קשוט. הין צדק אות ברית. כלא לאחזאה איך אתנהיג עלמא.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

8 ונהר יוצא מעדן

«I ріка виходила з Едену, щоб зрошувати сад, і звідти розділялася». Альтер Ребе тлумачить це як одкровення, що вливається до Ган Едену й розгалужується до кожної душі.

בראשית כ"י:10 Genesis 2:10

וְנָהָר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת־הָאָרֶץ וּמִשָּׁם יִפְרָד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים:

And a river went out of Eden to water the garden; and from thence it was parted, and became four heads.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

16 מבחי המעיין בחי חכים ולא בחכמה ידיעא

Примітка відсилає сюди до обговорення «джерела» як рівня «мудрий, але не мудрістю, що піддається пізнанню».

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה אזה"ת דרושים ליוהכ"פ ע' איתתקצח.

АБЗАЦ 3

17 Те, як Рівка черпала воду, є взірцем притягування вниз прояву джерела через практичне виконання міцвос.

בראשית כ"ד:ט"ז Genesis 24:16

וְהַנְעֹרָה טַבַּת מִרְאָה מֵאֵד בְּתוֹלָה וְאִישׁ לֹא יָדָעָהּ וְתֹרֵד הָעֵינָה וְתִמְלֵא כֶּדָה וְתַעַל:

And the damsel was very fair to look upon, a virgin, neither had any man known her; and she went down to the fountain, and filled her pitcher, and came up.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

18 לויתן זה יצרת

«Цього Левіатана Ти створив, щоб гратися з ним» (лесахек бо): автор псалма описує море, в якому грається Левіатан (буквально: «гратися в ньому»); мудреці тлумачать це як те, що Б-г бавиться з Левіатаном (Авода Зара 3b). Слово лесахек має спільний корінь з іменем Іцхак, що означає «смій», і вказує на майбутню Б-жественну насолоду.

תהילים ק"ד:כ"ו Psalms 104:26

שָׁם אֲנִיּוֹת יִהְיוּ לְהִלָּח וְהַיָּצֵרֶת לְשִׁחָבֹה:

There go the ships; There is leviathan, whom Thou hast formed to sport therein.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

תהלים קד, כו.

АБЗАЦ 4

19 יצחק הוא לשון עתיד

Паралельний запис додає пояснення: «бо йуд указує на майбутній час», тобто початкова літера йуд в імені Іцхак позначає майбутній час.

ПРИМІТКА КЕНОТ

"כי היידי ממשש על להבא" סה"מ תקס"ט ע' ב. ראה שיחת מוצאי ש"פ חיי שרה ה'תשל"ח סמ"א (בקונטרסים חורף ה'תשל"ח ע' 95).

20 כי שמש ומגן הוי' אלקים

«Бо сонце і щит — Гавая Елокім». На перший погляд, псалмоспівець прославляє Б-га як сонце, що дає світло, і щит, що захищає. Маамар тлумачить «щит» як покрив над сонцем: Im'я Б-га (Гавая) — це сонце, а Елокім — покрив над ним.

תהילים פ"ד:י"ב Psalms 84:12

כִּי שֶׁמֶשׁ וּמִגָּן הִ' אֱלֹקִים יְהוָה לֹא יִמְנַע טוֹב לְהֹלְכִים בְּתַמִּים:

For the L-RD G-d is a sun and a shield; the L-RD giveth grace and glory; No good thing will He withhold from them

that walk uprightly.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

תהלים פד, יב. ראה שער היחודה"א פ"ד ואילך.

21 כמ"ש כמ"א ע"פ והבדילה הפרכת

У тому маамарі пояснюється завіса (парса) між Ацилут-ом і Брія: подібно до завіс, підвішених біля воріт Храму для скромності, вона пропускає світло Ацилуту лише крізь екран. Тому до Брії доходить похідне світло, і саме через це створіння існує як окреме «щось». Це докладніше пояснення екрана й завіси, згаданих у цьому абзаці.

ПРИМІТКА КЕНОТ

לעיל יב, ג.

22 קי"ך צירופי אלקים

Примітка Kehot вказує, де це докладніше пояснюється: Etz Chaim.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ע"ח שערי היוונים שט"ו פ"ו. שער השמות שמ"ד פ"א.

23 קי"ך צירופי אלקים

В Ец Хаїм Арізаля (за приміткою Kehot, у воротах зівугім [поєднань], sha'ar 15, chapter 6) розглядаються 120 комбінацій Імені Елокім.

עץ חיים ט"ו:ר"ס Sefer Etz Chaim 15:6

... והנה הם נחלקים לדי בחי וזהו ענין הפסוק אורך היריעה לי באמה ורוחב ארבעה באמה שהם קי"ך צירופי אלקים הנחלקים לדי פעמים לי והנה זה ענין בוכ"ו הנזכר פי פקודי רס"א שהוא ענין חילוף אהי"ה באבג"ד כי הנה שם אהי"ה הוא בפנים שלה ושם בוכ"ו הוא באחוריים שלה כי הנה הוא גימטריא ד"ל שהם בחי האחוריים האלו שהם ד"פ לי צירופי אלקים. והנה משה רע"ה היה כלול קי"ך צירופים אלו ע"ד הנ"ל הם די שמות אלקים גימטריא משי"ה עם הכולל וכל אלקים מאלו די הכולל שלשים צירופים והרי ארבעתן ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

24 קי"ך צירופי אלקים

Sha'ar HaShemos (Ец Хаїм, sha'ar 44, chapter 1) також згадується у примітці Kehot у зв'язку зі 120 комбінаціями Елокім.

עץ חיים מ"ד:ב"ב Sefer Etz Chaim 44:2

והנה עתה נבאר פרטיות זעיר ונוקבא דאצילות ואחר כך נבאר שאר עולמות אבי"ע הנה זעיר אנפין שבאצילות יש בו י' ספירות פרטיות ובכל אחד יש בו ג' בחי כלים חיצון אמצעי ופנימי הרי הם לי כלים י' פנימית תוך י' אמצעית תוך י' חיצונים ובתוכם בחי חיות העצמות שהם הנשמה שלהם ונתחלק לנרנח"י והנפש מתלבשת בנה"י דאו"א בבחי החיצוניות בתוך י"ס דכלים הנקרא אחור והרוח מתלבשת בנה"י דאו"א האמצעיים תוך הי"ס דכלים אמצעים והנשמה מתלבשת בנה"י דאו"א הפנימיים תוך י"ס דכלים פנימים ובתוכם נשמה לנשמה היא חיה ובתוכם היא יחידה ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

25 להיות עובד אלקים דהיינו לעבוד ולתקן

Цемах Цедек в Ор га-Тора до Балаку цитує цей уривок про те, що душа спустилася вниз, аби стати «тією, хто служить Елокім».

ПРИМІТКА КЕНОТ

Баоה"ת בלק עי איכ מציין לכאן.

26 אשר ברא אלקים לעשות

«Які Елокім створив, щоб здійснювати»: вірш наприкінці шести днів творіння.

בראשית ב:3: Genesis 2:3

וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת-יְוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בּו שָׁבַת מְקַל־מְלָאכְתּוֹ
אֲשֶׁר-בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:

And G-d blessed the seventh day, and hallowed it; because that in it He rested from all His work which G-d in creating had made.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

27 ברא אלקים לעשות . . לתקן

Марей мекомот Kehot для цих слів (примітку наведено нижче).

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה פירש"י לב"ר פ' יא, ו.

28 ההסתר הנמשך משם אלקים והוא ע"י בטול היש לאין

Там Альтер Ребе пояснює, що піднесення від суцього до Ніщо, всупереч порядку послідовного розгортання світів, є найбільшим дивом і властиве лише єврейському народові — «землі бажання». Це підтверджує думку, що самоусунення суцього і є справжньою новизною.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה לקמן נד, ב. לקו"ת אמור לו, א. פנחס עז, ג. שה"ש סז, ב. אוה"ת בא עי' רנה ובכ"מ.

29 Слова Сари при народженні Іцхака: «Сміх створив для мене Елокім». Альтер Ребе тлумачить Im'ya Б-га (Елокім) як джерело насолоди.

בראשית כ"א:6: Genesis 21:6

וַתֹּאמֶר שָׂרָה צָחַק עָשָׂה לִי אֱלֹהִים כְּלִי-הַשְּׂמֵעַ יִצְחָק-לִי:

And Sarah said: 'G-d hath made laughter for me; every one that heareth will laugh on account of me.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

30 שהוא מדבר חדש

Там наведено притчу: щоб схилити серце царя до прохання простолюдина, приводять його малого сина, з яким цар може погратися, або приносять щось нове, наприклад пташку, що говорить, адже в царському домі більше нічого не бракує. Це пояснює, чому насолоду пробуджує лише новизна.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה לקו"ת במדבר כ, א.

אבצאצ 5

31 וירא אלקים את כל אשר עשה

«I побачив Б-г усе, що Він створив, і ось, воно було дуже добре»: ці слова сказані після завершення творіння й показують, що насолода приходить наприкінці праці.

בראשית א:31: Genesis 1:31

וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת-כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה-טוֹב מְאֹד וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי:

And G-d saw every thing that He had made, and, behold, it was very good. And there was evening and there was morning, the sixth day.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

בראשית א, לא.

32 ויכולו השמים

«I були завершені небеса й земля»: завершення праці.

בראשית ב:1א: Genesis 2:1

וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל-צִבְאָם:

And the heaven and the earth were finished, and all the host of them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

33 ותחדש פני אדמה

«I Ти оновлюєш обличчя землі»: у псалмі йдеться про оновлення життя духом Творця; тут ці слова прочитуються як оновлення наприкінці процесу очищення.

תהילים ק"ד:30: Psalms 104:30

תִּשְׁלַח רוּחְךָ יִבְרָאוּן וּתְחַדֵּשׁ פְּנֵי אֲדָמָה:

Thou sendest forth Thy spirit, they are created; and Thou renewest the face of the earth.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

תהלים קד, ל.

34 ישמח ה' במעשיו

«Im'ya Б-га (Гавая) радітиме у Своїх ділах»: завершальна хвала творінню псалмоспівця; тут ці слова прочитуються як майбутня радість і насолода, що відкриються, коли завершиться праця з очищення.

תהילים ק"ד:31: Psalms 104:31

יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם יִשְׂמַח ה' בְּמַעֲשָׁיו:

May the glory of the L-RD endure for ever; let the L-RD re-joyce in His works!

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

תהלים קד, לא.

АБЗАЦ 6

35

והנה יצחק מצחק

Наведені тут слова цитують Genesis 26:20; уривок подано нижче.

בראשית כ"ו:20

וַיִּרְבוּ רֹעֵי גֵרָר עִם־רֹעֵי יִצְחָק לֵאמֹר לָנוּ הַמַּיִם וַיִּקְרָא שֵׁם־הַבְּאֵר עֶשֶׂק כִּי הִתְעַשְׂקוּ עִמּוֹ:

And the herdmen of Gerar strove with Isaac's herdmen, saying: 'The water is ours.' And he called the name of the well Esek; because they contended with him.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
ПРИМІТКА КЕНОТ

בראשית כו, ב.

36

«I ось Іцхак бавився з Рівкою, своєю дружиною». Це слід розуміти як наसолоду Іцхака, що виявляється через Рівку.

בראשית כ"ו:8

וַיְהִי כִּי אָרְכֹ־לֵו שָׁם הַיָּמִים וַיִּשְׁקֶף אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים בְּעַד הַחֲלוֹן וַיֵּרָא וְהִנֵּה יִצְחָק מִצְחָק אֶת רֵכְבָּהּ אִשְׁתּוֹ:

And it came to pass, when he had been there a long time, that Abimelech king of the Philistines looked out at a window, and saw, and, behold, Isaac was sporting with Rebekah his wife.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

37

הנשמה עצמה איצ תיקון

У Танія, розділ 37, пояснюється, що довершеність месіанської епохи залежить від наших теперішніх учинків: кожна міцва притягує Нескінченне світло в матеріальні речі, що перебували під оболонкою кліпат нога (саяної оболонки). Це підтверджує думку, що праця з перетворення темряви пов'язана з тваринною душею та матеріальним світом, а не із самою душею.

תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים 37:18
תניא: ל"ז

וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּעֵץ חַיִּים שֶׁעַר כ"ו), כִּי הַנֶּשְׁמָה עֲצֻמָּה אֵינָה צְרִיכָה תִּיקוּן פְּלִל כו', וְלֹא הוֹצֵרָה לְהַתְלַבֵּשׁ בְּעוֹלָם הָזֶה וכו', רַק לְהַמְשִׁיךְ אֹר לְתַקְנָם כו', וְהוּא מְמַשׁ דּוּגְמַת סוּד גְּלוּת הַשְּׂכִינָה, לְבָרֵךְ נִיצוּצֵי וכו'.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)
ПРИМІТКА КЕНОТ

תניא פל"ז (מע"ח שער כו).

38

פני שור

У видінні Ехезкеля кожна з Хайос (небесних живих істот) має обличчя людини, лева, вола й орла. Тваринна душа має корінь в обличчі вола.

יהזקאל א':10

וְדַמוֹת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם וּפְנֵי אֲרִיָּה אֶל־הֵימִין לְאַרְבַּעַתָּם וּפְנֵי־שׁוֹר מִהַשְּׂמֹאל לְאַרְבַּעַתָּם וּפְנֵי־נֶשֶׁךְ לְאַרְבַּעַתָּם:

As for the likeness of their faces, they had the face of a man; and they four had the face of a lion on the right side; and

...מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה וגו'

they four had the face of an ox on the left side; they four had also the face of an eagle.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

АБЗАЦ 7

39

רבקות של של של בקר

Мишна дозволяє залишати між дошками, встановленими навколо криниці в Шабат, проміжки завширшки з дві «ривкос» — кожна така «ривка» складається з трьох волів, запряжених разом. Алтер Ребе виводить звідси значення імені Рівки: кілька тварин, запряжених в одне ціле.

עירובין י"ז ב:י"ז-י"ח

גובהן עשרה טפחים, ורוחבן ששה ועוביין כל שהוא. וביניהן כמלא שתי רבקות של של של של בקר, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: של ארבע, קשורות ולא מותרות, אחת נכנסת ואחת יוצאת.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

ПРИМІТКА КЕНОТ

עירובין יז, ב. ראה אוה"ת פ' קרח ע' תשטו. בלקו"ת שה"ש יג, א, לו, ד מציין לכאן.

АБЗАЦ 8

40

האבות הן הן המרכבה

Там Патріархи, «які є Колісницею», описані як вищі живі істоти (Хесед, Гвура, Тіферет), що походять із розуміння (Bina), тоді як Малхут стоїть окремо, подібно до неживого. Це пояснює, чому Давид, Малхут, є четвертою ногою, доданою до трьох.

ПРИМІТКА КЕНОТ

נסמן לעיל ד, ג.

41

ארז"ל האבות הן הן המרכבה

«Патріархи самі є Колісницею»: вони цілковито підпорядкували себе волі Б-га, як колісниця підпорядкована своєму візникові.

בראשית רבה מ"ז:6

ויכל לדבר אתו - תני, הנפטר מחבירו בין גדול בין קטן, צריך ליטול ממנו רשות. ממי את למד? מאברהם. פעם אחת היה אברהם מדבר עם הקב"ה, באו מלאכי השרת לדבר עמו. אמר להן: נפטר מן השכינה, שהיא גדולה מכם תחלה, אחר כך אני מדבר עמכם. כיון שדבר עם הקדוש ברוך הוא כל צרכו, אמר לפניו: רבון העולמים! צריך אני לדבר. אמר לו: הפטר בשלום, הה"ד: ויעל אלקים מעל אברהם. אמר ריש לקיש: האבות הן הן המרכבה, שנא': ויעל אלקים מעל אברהם.

ויעל מעליו אלקים. (בראשית כה) והנה ה' נצב עליו:

"He concluded speaking with him, and G-d ascended from upon Abraham" (Genesis 17:22). It is taught: One who departs from another person, whether of greater or lesser stature, must take his leave from him. From whom do you derive this? From Abraham. On one occasion, Abraham was speaking with the Holy One blessed be He, when the ministering angels came to speak with him. He said to them: 'Let

me first take my leave from the Divine Presence, which is of greater stature than you, then I will speak with ...

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

42 חוברות אשה אל אחותה

У видінні Єхезкієля крила істот були «з'єднані одне з одним». Це з'єднання є джерелом їхньої сили нести.

Ezekiel 1:9:א' יחזקאל

חברת אשה אל אחותה כנפיהם לא יסבו בלכתן איש אל עבר פניו ילכו:

their wings were joined one to another; they turned not when they went; they went every one straight forward.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

יחזקאל א, ט.

43 שירדה פלאים

«Вона дивовижно зійшла»: у книзі «Плач Єремії» так сказано про дивовижне падіння Єрусалима. Маамар уживає цей вислів щодо сходження душі в тіло, яке пробуджує співчуття до неї.

Lamentations 1:9:א' איכה

טמאתה בשוליה לא זכרה אחריתה ותירד פלאים אין מנחם לה ראה ה' את עניי כי הגדיל אויב:

Her filthiness was in her skirts, She was not mindful of her end; Therefore is she come down wonderfully, She hath no comforter. 'Behold, O L-RD, My affliction, For the enemy hath magnified himself.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

44 והנה רבקה יוצאת

«І ось, Рівка вийшла»: вона вийшла до криниці саме тоді, коли слуга Авраама завершив молитву. Тут це тлумачиться як вихід тваринної душі з кліпат нога (світлої оболонки).

Genesis 24:15:א' בראשית

ויהי־הוא טרם כלָה לדבר והנה רבקה יצאת אשר ילדה לבתואל בן מלקה אשת נחור אחי אברהם וכדה על־שכמה:

And it came to pass, before he had done speaking, that, behold, Rebekah came out, who was born to Bethuel the son of Milcah, the wife of Nahor, Abraham's brother, with her pitcher upon her shoulder.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

45 יצחק מצחק את רבקה אשתו

Ицхак «бавився зі своєю дружиною Рівкою»: насолода Ицхака приходить через Рівку.

Genesis 26:8:א' בראשית

ויהי כי ארכילו שם הימים וישקף אבימלק מלך פלשתים בעד החלון וירא והנה יצחק מצחק את רבקה אשתו:

And it came to pass, when he had been there a long time, that Abimelech king of the Philistines looked out at a window, and saw, and, behold, Isaac was sporting with Rebekah his wife.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

46 (שהוא בחי' בירור דשם ב"ן . . התכללות כו')

Примітка показує, що це пояснення в дужках про Im'ya Ban i tvarinnu duhu трапляється в Сефер га-Маамарім 5569.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה הג"ה זו בסה"מ תקס"ט ע"צ.

47 ותרד העינה ותמלא כדה

Рівка наповнює свій глечик біля джерела: низведення, яке відбувається після піднесення.

Genesis 24:16:א' בראשית

והנער טבת מראַה מאד בתולה ואיש לא ידעה ותרד העינה ותמלא כדה ותעל:

And the damsel was very fair to look upon, a virgin, neither had any man known her; and she went down to the fountain, and filled her pitcher, and came up.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

48 У примітці Kehot Exodus 26:3 вказано як джерело цих слів.

Exodus 26:3:א' שמות

חמש היריעות תהיין חברת אשה אל אחתה וחמש יריעות חברת אשה אל אחתה:

Five curtains shall be coupled together one to another; and the other five curtains shall be coupled one to another.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

49 אשר אנכי מצוך

«І нехай ці слова, які Я (Анохі) заповідаю тобі сьогодні, будуть на твоєму серці». Очевидно, говорить Моше, і «Я» — це Моше; маамар тлумачить Анохі як власне «Я» Б-га — Його сутність, що низводиться через міцвот.

Deuteronomy 6:6:א' דברים

והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על־לבבך:

And these words, which I command thee this day, shall be upon thy heart;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

АБЗАЦ 9

50 הנה אנכי נצב על עין המים

Еліезер, слуга Авраама, розповідає родині Ривки, як молився біля криниці: «Ось я стою біля джерела води». Очевидно, «я» — це Еліезер; маамар тлумачить «Анохі» як сутність Б-га, присутню біля джерела.

Genesis 24:43:א' בראשית

הנה אנכי נצב על־עין המים והנה העלמה היצאת לשאב ואמרתי אליה השקיני־נא מעט־מים מדרך:

behold, I stand by the fountain of water; and let it come to pass, that the maiden that cometh forth to draw, to whom I shall say: Give me, I pray thee, a little water from thy pitcher to drink;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

בראשית כד, מג.

51 ע"פ וספרתם לכם

Паралельне пояснення міститься в маамарі «U'sefartem lachem» у Лікутей Тора, Бемідбар: про лічбу Омера — від ячмінного приношення Песаха до пшеничних хлібів Шавуота.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה לקו"ת פ' במדבר ד"ה זה.

52 וע"פ זכור את יום השבת

У примітці висловлено обережне припущення, що йдеться про Тора Ор, Їтро. У цьому уривку пояснюється, що Хайот (ангельські живі істоти) несуть Престол, бо перебувають у стані самоусунення (бітуль) перед ним, подібно до того, як кінь підкоряється вершникові; однак вони несуть його туди, куди він сам не міг би дістатися, подібно до того, як праотці є Колісницею. Це відповідає ідеї, що очищена тваринна душа підносить те, що вище за неї.

ПРИМІТКА КЕНОТ

אולי הכוונה ללקמן עא, ב.

53 כלום יצה"ר יש ביניהם

Марей мекомот Kehot для цих слів (примітку наведено нижче).

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה שבת פט, רע"א.

54 כלום יצה"ר יש ביניהם

Коли Моше піднявся отримати Тору, ангели заперечили; він відповів, що заповіді Тори не стосуються їх, і запитав: «Чи є серед вас зле начало?»

Shabbat 89a:1 א"ט פ"ט שבת

עבודה זרה? שוב: מה כתיב בה? "זכור את יום השבת לקדשו" — כלום אתם עושים מלאכה, שאתם צריכין שבות? שוב: מה כתיב בה? "לא תשא" — משא ומתן יש ביניכם? שוב: מה כתיב בה? "כבד את אביה ואם אמה" — אב ואם יש לכם? שוב: מה כתיב בה? "לא תרצח", "לא תנאף", "לא תגנב". קנאה יש ביניכם? יצר הרע יש ביניכם? מיד הדור לו להקדוש ברוך הוא, שנאמר: "הי אדנינו מה אדיר שמך וגו'", ואילו "תנה הודך על השמים" לא כתיב.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

55 ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן

Річка, що зрошує сад, — це рівень розкриття, яке досягає ангелів.

Genesis 2:10 ב' י"ג בראשית

ונהר יצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים:

And a river went out of Eden to water the garden; and from thence it was parted, and became four heads.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

...מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה וגו'

56

היושבת בגנים חברים

«О ти, що перебуваєш у садах, товариші прислухаються до твого голосу; дай мені почути його». У заключних віршах Пісні пісень коханий просить кохану, яка перебуває в садах, дати йому почути її голос, до якого прислухаються товариші. Маамар тлумачить «товаришів» як ангелів, які отримують від розкриття в «садах».

Song of Songs 8:13 ג"ח: שיר השירים

היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני:

Thou that dwellest in the gardens, The companions hearken for thy voice: 'Cause me to hear it.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

שה"ש ח, יג.

57

עתידי צדיקים

Талмуд навчає, що в майбутньому ангели промовлятимуть «Святий» перед цадіками (праведниками), як нині промовляють його перед Б-гом.

בבא בתרא ע"ה בבא Bava Batra 75b

ПРИМІТКА КЕНОТ

ב"ב עה, ב. לקמן לט, ב. מד, ד. צו, א. קו, ד. ראה לקו"ת בהעלותך ל, ג. נצבים נ, ב ואילך. יו"כ סט, ב ואילך.

אבזאצ 10

58

מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה

Тепер цей вірш розуміється як такий, що стосується роздумів людини про Б-га та її любові до Нього.

Song of Songs 8:7 ח: שיר השירים

מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה אס"תן אש את כל-הון ביתו באהבה בוז ובוז לו:

Many waters cannot quench love, Neither can the floods drown it; If a man would give all the substance of his house for love, He would utterly be contemned.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

59

שמע ישראל

«Слухай, Израїлю: Им'я Б-га (Гавая) — наш Б-г, Гавая — Один»: вірш, у якому роздумують про єдність Б-га.

דברים ו:ד' Deuteronomy 6:4

שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד:

HEAR, O ISRAEL: THE L-RD OUR GOD, THE L-RD IS ONE.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

60

ואהבת בכל לבבך

«I любитимеш Гаваю, Б-га твого, усім серцем... і всією своєю силою»: любов, що є наслідком роздумів.

דברים ו:ה' Deuteronomy 6:5

ואהבת את ה' אלקיך בכל-לבבך ובכל-נפשך ובכל-מאדך:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

АБЗАЦ 11

61 **אם רץ לבך**
 מארעײַ מעקומט **Kehot** דאָס ציח סלױב (פּרױמײַטקאָ נאָגעדענע נױכע).
 ПРИМИТКА **КЕНОТ**

ת"ו בהקדמה. ספר יצירה פ"א — שוב למקום.

62 **אם רץ לבך שוב לאחד**
 Сефер Ёцира каже: «Якщо серце твоє біжить, поверни-ся на місце». Альтер Ребе цитує цю фразу (у формі, що зустрічається в Тікуней Зогар) стосовно повернення, яке настає після прагнення душі.
 Sefer Yetzirah 1:8 ח"א: ספר יצירה

עשר ספירות בלימה בלום פיר מלדבר ולבך מלהרהר ואם רץ לבך שוב
 למקום שלכך נאמר והחיות רצוא ושוב. ועל דבר זה נכרת ברית:

Concerning the number ten of the spheres of existence out of nothing keep thy tongue from speaking and thy mind from pondering on it, and if thy mouth urges thee to speak, and thy heart to think about it, return! as it reads: "And the living creatures ran and returned," (Ezekiel 1, 14) and upon this was the covenant made.

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yetzirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

63 **דרמ"ח פקודין אינון רמ"ח אברי דמלכא**
 Наведені тут слова цитують Tikkunei Zohar, Tikkun 30 • 74a:8; уривок подано нижче.

תקו"ו תיקון 8:74 • Tikkunei Zohar, Tikkun 30
 ועוד מצוה דא עמודא דאמצעייתא, דאיהו מצוה מסטרא דאבא דאיהו רא"ש, ומסטרא דאימא דאיהו אש"ר, והכי צדיק מצוה ועושה מתרוייהו, ובגין דא אתמר על תרוייהו אשר קדשנו, אמא קדשנו ואבא צונו, על מאן על שכינתא תתאה, דאיהו פטר כל רחם, פתיחו דרחם, דאיהו רמ"ח פקודין, איהי מצות יהו"ה בכל אבר ואבר דמלכא, איהי מצוה, ועוד אשר קדשנו מסטרא דאבא

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

ПРИМИТКА **КЕНОТ**

ראה ת"ו ת"ל.

64 **מי לי בשמים**
 «Кого маю я на небесах?» Душа жабае лише самого Б-га — і нічого іншого, навіть не Ган Еден (Едемського саду).

Psalms 73:25 ע"ג:כ"ה

מִי־לִי בַשִּׁמִּים וְעַמֶּד לֹא־תַפְצְתִּי כְּאָרֶץ:

Whom have I in heaven but Thee? And beside Thee I desire none upon earth.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

65 **שלא ע"מ לקבל פרס**
 «Будьте як слуги, що служать своєму панові не заради отримання винагороди». Любов до самої сутності Б-га

...מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה וגו'

має саме такий характер.

Pirkei Avot 1:3 א':ג: משנה אבות

אנטיוגנוס איש סוכו קבל משמעון הצדיק. הוא היה אומר, אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס, אלא הו כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס, ויהי מורא שמים עליכם:

Antigonus a man of Socho received [the oral tradition] from Shimon the Righteous. He used to say: do not be like servants who serve the master in the expectation of receiving a reward, but be like servants who serve the master without the expectation of receiving a reward, and let the fear of Heaven be upon you.

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

66 **ונהרות לא ישטפה**
 «I ріки не затоплять її»: це слід розуміти так, що любов перебуває вище за ріки.

Song of Songs 8:7 ח':ז: שיר השירים

מים רבים לא יוכלו לכבות את־האהבה ונהרות לא ישטפוהָ אִם־יִתֵּן אִישׁ אֶת־כָּל־הוֹן בֵּיתוֹ בְּאֵהָבָה בּוֹ יִבּוֹזוּ לוֹ:

Many waters cannot quench love, Neither can the floods drown it; If a man would give all the substance of his house for love, He would utterly be contemned.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

67 **בעבר הנהר ישבו אבותיכם**
 Там Альтер Ребе пояснює, що душі Ізраїлю висічені з наднебесної думки, яка б'є джерелом, тоді як «ріка, що витікає з Едену» — це потік, що бере початок із неї. Тому слова «батьки ваші жили по той бік ріки» означають, що їхнє коріння перебуває вище за рівень ріки; саме таке прочитання використано тут.

יהושע ב':כ"ד Joshua 2:24

ПРИМИТКА **КЕНОТ**

יהושע ב, כד. ראה לקו"ת בחקותי מה, א פ"י בעבר הנהר.

68 **בעבר הנהר ישבו אבותיכם**
 «Ваші батьки жили за рікою»: у своїй прощальній промові Ёгошуа нагадує, що предки Авраама жили за рікою Євфрат, перш ніж Б-г забрав звідти Авраама. Маамар тлумачить слова «за рікою» як «вище за ріку» одкровення, куди сягає любов душі.

יהושע כ"ד:2 Joshua 24:2

וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־כָּל־הָעָם כֹּה־אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַנָּהָר יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם תֵּרַח אָבִי אֲבִרָהָם וְאַבְרָהָם וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים:

And Joshua said unto all the people: 'Thus saith the L-RD, the G-d of Israel: Your fathers dwelt of old time beyond the River, even Terah, the father of Abraham, and the father of Nahor; and they served other gods.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

АБЗАЦ 12

69 אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בזה יבוז לו

Друга половина вірша, яку тепер буде пояснено. На простому рівні сказано, що людину, яка віддала б усе своє майно заради любові, зневажали б; маамар тлумачить слово «якщо» як «коли», «людину» — як Б-га, Який дає багатство Свого дому, а слова «боз явузу» — як заповідне хапання (параграфи 13-20).

Song of Songs 8:7: שיר השירים ח:ז

מים רבים לא יוכלו לכבות את־האהבה ונהרות לא יִשְׁכַּפוּהָ אִם־יִתֵּן אִישׁ אֶת־כָּל־הוֹנוֹ בְּתוֹתָהּ בּוֹז יִבּוֹז לוֹ:

Many waters cannot quench love, Neither can the floods drown it; If a man would give all the substance of his house for love, He would utterly be contemned.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

70 אם כסף תלוה

«Якщо позичиш гроші Моему народові»: позичати бідним — обов'язок, тож тут «якщо» означає «коли».

Exodus 22:24: שמות כ"ב:כד

אִם־כֶּסֶף תַּלְוֶה אֶת־עַמִּי אֶת־הָעֹנִי עִמָּךְ לֹא־תִהְיֶה לוֹ כְּנֶשֶׁה לֹא־תִשְׁמָנוּ עָלָיו נֶשֶׁךְ:

If thou lend money to any of My people, even to the poor with thee, thou shalt not be to him as a creditor; neither shall ye lay upon him interest.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

שמות כב, כד.

71 ואם יהיה היובל

«I якщо настане Ювілейний рік»: голови племені Менаше говорять Моше про спадок дочок Целофхада в Ювілейний рік, який неодмінно настане; тож і тут «якщо» означає «коли».

Numbers 36:4: במדבר ל"ו:ד

וְאִם־יִהְיֶה הַיּוֹבֵל לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנוֹסְפָה נִחְלָתָן עַל נִחְלַת הַמָּטָה אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִנְחַלַּת מִטָּה אֲכַתִּינוּ יִזְרַע נִחְלָתָן:

And when the jubilee of the children of Israel shall be, then will their inheritance be added unto the inheritance of the tribe whereunto they shall belong; so will their inheritance be taken away from the inheritance of the tribe of our fathers.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

במדבר לו, ד.

АБЗАЦ 13

72 כאשר כסף תלוה את העני לא תהיה לו כנושה

«Якщо позичиш гроші Моему народові, бідним серед тебе, не будь для нього позикодавцем». Тут «якщо»

слід розуміти як «коли».

Exodus 22:24: שמות כ"ב:כד

אִם־כֶּסֶף תַּלְוֶה אֶת־עַמִּי אֶת־הָעֹנִי עִמָּךְ לֹא־תִהְיֶה לוֹ כְּנֶשֶׁה לֹא־תִשְׁמָנוּ עָלָיו נֶשֶׁךְ:

If thou lend money to any of My people, even to the poor with thee, thou shalt not be to him as a creditor; neither shall ye lay upon him interest.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

73 כאשר יהיה היובל

«I якщо настане ювілей»: ювілей неодмінно настане, тож «якщо» означає «коли».

Numbers 36:4: במדבר ל"ו:ד

וְאִם־יִהְיֶה הַיּוֹבֵל לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנוֹסְפָה נִחְלָתָן עַל נִחְלַת הַמָּטָה אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִנְחַלַּת מִטָּה אֲכַתִּינוּ יִזְרַע נִחְלָתָן:

And when the jubilee of the children of Israel shall be, then will their inheritance be added unto the inheritance of the tribe whereunto they shall belong; so will their inheritance be taken away from the inheritance of the tribe of our fathers.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

74 איש זה הקב"ה

Примітка відсилає сюди для подальшого обговорення того, що слово «чоловік» у цьому вірші означає Б-га.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ילקוט פ' בא רמז קצא. וראה בסה"מ תרכ"ט ע' נא. ראה לקו"ת פ' ראה לא, ד שמי"ן לכאן.

75 איש זה הקב"ה

Мідраш (Ялкут Шимоні, Бо) тлумачить слово «чоловік» (ish) як таке, що стосується Святого, благословенного Він (Кудша brix hu). Алтер Ребе застосовує це до слів «Якщо чоловік дасть».

ילקוט שמעוני על התורה קצ"א:ג' 4-191:3 Yalkut Shimoni on Torah

... (ש) נִדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ, רַבִּי בְּרַקְיָה בִּשְׁם רַבִּי אֲבִין, אִישׁ נָחוּם וְיָקָחוּ לָהֶם אִישׁ, זֶה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, דְּכָתִיב בָּקָה (שמות טו, ג) "ה' אִישׁ מִלְחָמָה". שֶׁהַ לְבֵית אֲבֹת אֲמַר רַבִּי יוֹדֵן בִּשְׁם רַבִּי סִימוֹן, לֹא לוֹ אָדָם בִּירוּשָׁלַיִם וּבְיָדוֹ עוֹן. בִּיצֵד, בְּתִמִּיד שֶׁל בָּקָר מְכַפֵּר עַל עֲבֻרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּלֵילָה, וְתִמִּיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים מְכַפֵּר עַל עֲבֻרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ בַּיּוֹם. מִה טַעַם (ישעיה א, כא) "צֵדֶק יִלִּין בָּהּ", צֵדִיק יִלִּין בָּהּ. מִי פּוֹרֵעַ לָכֶם מִמֶּדִי כַּעֲשׂוֹר אֲמַר רַבִּי אֲבִין, כֹּא עֲשׂוֹר שֶׁנִּכְתְּרָה הָמוֹן ...

Torat Emet (CC-BY-NC)

76 והיו הדברים האלה אשר אנכי

«I нехай ці слова, які Я заповідаю тобі сьогодні, будуть у твоєму серці». «Я» (Анохи) розуміється як власна сутність Б-га, що сходиться у Тору та міцвот.

Deuteronomy 6:6: דברים ו:ו

וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם עַל־לְבָבְךָ:

And these words, which I command thee this day, shall be upon thy heart;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

77

אנכי מי שאנכי

На початку «Тора Ор» Альтер Ребе пояснює: коли світло Б-га зосереджується всередині людини, тоді промовляються слова «ці слова, які Я, Той, Хто є воістину "Я", заповідаю тобі», і через Тору притягується розкриття Б-жественності.

ПРИМІТКА КЕНОТ

נסמן לעיל א, א.

АБЗАЦ 14

78

מצורך לשון צוותא וחיבור

У Бехукотай Альтер Ребе пояснює, що намір міцви — притягнути світло Б-га вниз через посудину міцви й Тори; це «вираз єднання і зв'язку», причому різні міцвот і види вивчення Тори притягують його різними способами.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה לקו"ת בחקותי מה, ג. חוקת נו, ד. ואתחנן ח, ג. ובהנסמן בד"ה וקבל היהודים תשי"א הערה 55 (סה"מ מלוקט ח"ג ע' עב).

79

באשרי כי אשרוני

Лея назвала його Ашером, сказавши: «Щаслива я, бо дочки назвали мене щасливою». Альтер Ребе тлумачить слово «ашер» як насолоду.

בראשית ל"ג:13 Genesis 30:13

ותאמר לאה באשרי כי אשרוני בנות ותקרא את שמו אשר:

And Leah said: 'Happy am I! for the daughters will call me happy.' And she called his name Asher.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

בראשית ל, יג.

80

היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם

Мареј мекомот Kehot для цих слів (примітку наведено нижче).

ПРИМІТКА КЕНОТ

ואתחנן ז, יא. וברש"י שם.

81

היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם

Раші щодо цього вірша: сьогодні — виконувати їх, а завтра, у Майбутньому світі, — отримати за них винагороду.

Rashi on Deuteronomy 7:11 רש"י על דברים ז:11

היום לעשותם. ולמחר, לעולם הבא, לטל שכרם (עירובין כ"ב):

[WHICH I COMMANDED THEE] TO-DAY TO DO THEM — to do them to-day, but only in the time to come — in the future world — to receive the reward for them (Eruvin 22a).

Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain) • Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain)

82

היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם

Paḥi Egošya ben Levi tлумачить слова «які заповідаю тобі сьогодні, щоб виконувати їх» так: сьогодні призначене для їх виконання, а завтра — для отримання винагороди за них.

Eruvin 22a:5-6 ה"ה-ו"ה עירובין כ"ב א:ה-ו"ה

והיינו דאמר רבי יהושע בן לוי: מאי דכתיב "אשר אנכי מצוך היום לעשותם", "היום לעשותם" — ולא למחר לעשותם, "היום לעשותם" — למחר לקבל שכרם. אמר רבי חגי, ואיתימא רבי שמואל בר נחמני: מאי דכתיב "אך אפי'ם?" "אך אף" מבטי לקה!

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

АБЗАЦ 15

83

חייב אדם לברך

Paḥi Me'ir навчав, що людина зобов'язана промовляти сто благословень щодня.

מנחות מ"ג ב:ט"ו-י"ז Menachot 43b:15-17

תניא היה רבי מאיר אומר חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום שנאמר (דברים י, יב) ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך רב חייא בריה דרב אויא בשבטא וביומי טבי טרח וממלי להו באיספרמקי ומגדי תניא היה ר"מ אומר חייב אדם לברך שלש ברכות בכל יום אלו הן שעשאני ישראל שלא עשאני אשה שלא עשאני בור

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

ПРИМІТКА КЕНОТ

מנחות מג, ב. ראה בהנסמן לקמן כ, א.

84

בוהר ר"פ חיי שרה

Там Альтер Ребе цитує цей Зоар, пояснюючи слова «юнак помре у віці ста років»: у майбутньому рівень, який нині називається «сімдесят», — нижні сім Кетера — підніметься до «ста», тобто до десяти сфірот Кетера, кожна з яких складається з десяти. Так сказано в Зоарі: Святий, благословенний Він (Кудша b'rix ху), включений у сотню, — це таємниця ста благословень.

ПРИМІТКА КЕНОТ

"מאה שנה כללא דכלא כחדא ברזא דמאה ברכאן בכל יומא". ע"כ. ראה לקו"ת פ' צו י, א.

85

בוהר ר"פ חיי שרה דקכ"ג ע"א

Зогар, говорячи про «сто років» Сари, пов'язує їх із таємницею ста благословень щодня — притягуванням згори з вищого джерела.

Sofar, Chayei Sara 5:23-6:28 ה"ה-כ"ג-ו"ה:23-28

АБЗАЦ 16

86

יפה שעה אחת

Мареј мекомот Kehot для цих слів (примітку наведено нижче).

ПРИМІТКА КЕНОТ

אבות ד, יז.

87 יפה שעה אי בתשובה ומעשי"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב

«Краща одна година повернення (тшува) і добрих справ у цьому світі, ніж усе життя у Світі прийдешньому».

משנה אבות ד':י"ז Pirkei Avot 4:17

הוא היה אומר, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא. ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל חיי העולם הזה:

He used to say: more precious is one hour in repentance and good deeds in this world, than all the life of the world to come; And more precious is one hour of the tranquillity of the world to come, than all the life of this world.

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

88 בחכמה יבנה בית

«Мудрістю будується дім». Дім тлумачиться як літери Тори, збудовані з мудрості (Хохма).

משלי כ"ד:ג Proverbs 24:3

בְּחִכְמָה יִבְנֶה בַּיִת וּבִתְבוּנָה יִתְכַּוֵּן:

Through wisdom is a house builded; And by understanding it is established;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
ПРИМІТКА КЕНОТ

משלי כד, ג.

89 בס"י שני אבנים

Мареј мекомот Kehot для цих слів (примітку наведено нижче).

ПРИМІТКА КЕНОТ

פ"ד מט"ו. ראה לקמן כא, א.

90 בס"י שני אבנים בונות שתי בתים

Сефер Ёцира: «Два камені будують два доми; три будують шість домів» і так далі: літери називаються каменями, а їхні сполучення — домами. (Kehot цитує це як chapter 4, mishnah 15 у своєму виданні; у тексті Sefaria це 4:12.)

ספר יצירה ד':י"ב Sefer Yetzirah 4:12

שבע כפולות כיצד צרפן. שתי אבנים בונות שני בתים. שלש בונות ששה בתים. ארבע בונות ארבעה ועשרים בתים. חמש בונות מאה ועשרים בתים. שש בונות שבע מאות ועשרים בתים. שבע בונות חמשת אלפים וארבעים בתים. מכאן ואילך צא וחשוב מה שאין הפה יכול לדבר ואין האוזן יכולה לשמוע. ואלו הן שבעה כוכבים בעולם חמה נוגה כוכב לבנה שבתאי צדק מאדים. ואלו הן ז' ימים בשנה שבעה ימי בראשית. ושבעה שיערים בנפש שתי עינים שתי אוזנים ושני נקבי האף והפה. ובהן נחקקו שבעה רקיעים ושבע ארצות ושבע שעות. לפיכך חבב שביעי ...

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain)

91 נקי ת"ח בנאים

Талмуд називає знавців Тори «будівничими», адже

они зайняті будівництвом світу.

Shabbat 114a שבת קי"ד

ПРИМІТКА КЕНОТ

שבת קיד, א.

92 אבזאח 17**92 חכים ולא בחכמה ידיעא**

Наведені тут слова цитують Tikkunei Zohar, Patach Eliyahu • 17b:3-4; уривок подано нижче.

תקוני זוהר י"ז ב:ג-ד' Tikkunei Zohar, Patach Eliyahu • 17b:3-4

אנת חכים ולא בחכמה ידיעא. אנת הוא מבין ולא מבינה ידיעא. לית לך אתר ידיעא אלא לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא. ולאחזאה לון איך אתנהיג עלמא בדינא וברחמי דאינון צדק ומשפט כפום עובדיהון דבני נשא. דין איהו גבורה. משפט עמודא דאמצעייתא. צדק מלכותא קדישא. מאזני צדק *תרין סמכי קשוט. הין צדק אות ברית. כלא לאחזאה איך אתנהיג עלמא.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ת"ז בהקדמה (פתח אליהו).

93 חכים ולא בחכמה ידיעא

Патах Еліягу: Б-г «мудрий, але не мудрістю, яку можна пізнати».

תקוני זוהר י"ז ב:ג-ד' Tikkunei Zohar 17b:3-4

אנת חכים ולא בחכמה ידיעא. אנת הוא מבין ולא מבינה ידיעא. לית לך אתר ידיעא אלא לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא. ולאחזאה לון איך אתנהיג עלמא בדינא וברחמי דאינון צדק ומשפט כפום עובדיהון דבני נשא. דין איהו גבורה. משפט עמודא דאמצעייתא. צדק מלכותא קדישא. מאזני צדק *תרין סמכי קשוט. הין צדק אות ברית. כלא לאחזאה איך אתנהיג עלמא.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

94 ובתבונה יתכונן

«Мудрістю будується дім, а розумінням він утверджується».

משלי כ"ד:ג Proverbs 24:3

בְּחִכְמָה יִבְנֶה בַּיִת וּבִתְבוּנָה יִתְכַּוֵּן:

Through wisdom is a house builded; And by understanding it is established;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

משלי כד, ג.

95 ולתבונתו אין חקר

«Його розуміння незбагненне».

ישעיהו מ':כ"ח Isaiah 40:28

הֲלוֹא יָדַעְתָּ אֲסִילָא שְׁמַעְתָּ אֱלֹקֵי עוֹלָם הִי בּוֹרָא קְצוֹת הָאָרֶץ לֹא יֵינָע וְלֹא יֵינָע אֵין חֶקֶר לְתִבְּוִנָתוֹ:

Hast thou not known? hast thou not heard That the everlasting G-d, the L-RD, The Creator of the ends of the earth, Fainteth not, neither is weary? His discernment is past searching out.

[існування].

שיר השירים ח':7 Song of Songs

מים רבים לא יוכלו לכבות את־האהבה ונהרות לא ישטפוהּ אִם־יִתֵּן אִישׁ אֶת־כָּל־הוֹן בֵּיתוֹ בְּאַהֲבָה בּוֹ יָבוּז לוֹ:

Many waters cannot quench love, Neither can the floods drown it; If a man would give all the substance of his house for love, He would utterly be contemned.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ש"ש ח, ז.

105

וכמ"ש אאלפך חכמה אאלפך בינה

Елігу до Йова: «Мовчи, і я навчу тебе мудрості» (аальфха Хохма). Дієслово аальфха має ті самі літери, що й алеф, яке маамар тлумачить як Володаря (Алуф) світу.

איוב ל"ג:ל"ג Job 33:33

אִם־אֵין אַתָּה שֹׁמֵעַ לִי הִרְשׁ וְאֶאֱלָפְךָ חֻכְמָה:

If not, hearken thou unto me; Hold thy peace, and I will teach thee wisdom.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

שבת ק"ד Shabbat 104a

ПРИМІТКА КЕНОТ

איוב לג, לג. שבת קד, א.

106

קנה חכמה קנה בינה

«Набувай мудрості, набувай розуміння».

משלי ד:5 Proverbs 4:5

קִנְה חֻכְמָה קִנְה בִּינָה אֲלִית־שֹׁכֵחַ וְאַל־תִּטַּשׁ מֵאֲמָרַיִפִּי:

Get wisdom, get understanding; Forget not, neither decline from the words of my mouth;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

משלי ד, ה.

АБЗАЦ 20

107

בוז יבוז לו

Очевидно, наприкінці вірша сказано, що чоловіка, який віддав би все своє багатство заради любові, «зневажили б дощенту» (боз явузу ло, від буз — зневага). Маамар прочитує ці слова, пов'язуючи їх зі словом біза — здобич: коли Б-г дасть багатство Свого дому, Його охоче захоплять, як здобич.

שיר השירים ח':7 Song of Songs

מים רבים לא יוכלו לכבות את־האהבה ונהרות לא ישטפוהּ אִם־יִתֵּן אִישׁ אֶת־כָּל־הוֹן בֵּיתוֹ בְּאַהֲבָה בּוֹ יָבוּז לוֹ:

Many waters cannot quench love, Neither can the floods drown it; If a man would give all the substance of his house for love, He would utterly be contemned.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

108

לי ביזה ושלל

У примітці зазначено, що це тлумачення «боз явузу» як грабунку цитується в Yael Or, коментарі Цемах Цеде-

ка до Псалмів.

ПРИМІТКА КЕНОТ

מובא ביהל אור ע' ע.

АБЗАЦ 21

109

אוצרו הטוב

«Im'ya B-ga (Гавая) відкриє тобі Свій добрий скарб — небеса»: благословення Моше про дощ для тих, хто виконує міцвос (заповіді). Маамар тлумачить «Його добрий скарб» як прихований скарб Причини всіх причин.

דברים כ"ח:12 Deuteronomy 28:12

יִפְתַּח ה' לְךָ אֶת־אֻצְרוֹ הַטּוֹב אֶת־הַשְּׂמִימִים לְתֵת מִטְר־אֲרָצְךָ בְּעֵתוֹ וּלְבָרֵךְ אֶת כָּל־מַעֲשֶׂה יָדְךָ וְהִלּוּיֶת גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלְוֶה:

The L-RD will open unto thee His good treasure the heaven to give the rain of thy land in its season, and to bless all the work of thy hand; and thou shalt lend unto many nations, but thou shalt not borrow.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

110

עין לא ראתה

«Жодне око не бачило, крім Тебе, Б-же»: пророк каже, що лише око Б-га бачило, що Він зробить для тих, хто чекає на Нього, а Мудреці розуміють цей вислів як приховану винагороду майбутнього (Брахот 34b). Тут він описує Його «добрий скарб» — Причину всіх причин.

ישעיהו ס"ד:3 Isaiah 64:3

וּמַעֲוָלִים לֹא־שָׁמְעוּ לֹא הֶאֱזִינוּ עֵין לֹא־רָאָתָה אֱלֹקִים וּלְתֵת יַעֲשֶׂה לְמַחֲכֶה־לוֹ:

And whereof from of old men have not heard, nor perceived by the ear, neither hath the eye seen a G-d beside Thee, who worketh for him that waiteth for Him.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ישע"י סד, ג.

111

מי לי בשמים

«Кого маю я на небесах?»: любов, що пробуджується під час читання Шма.

תהילים ע"ג:25 Psalms 73:25

מִי־לִי בַשָּׁמַיִם וְעִמָּךְ לֹא־חִפְצָתִי בְּאָרֶץ:

Whom have I in heaven but Thee? And beside Thee I desire none upon earth.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

112

ומים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה

Невгасима любов, яку може вдовольнити лише скарб Торі й міцвос.

שיר השירים ח':7 Song of Songs

מים רבים לא יוכלו לכבות את־האהבה ונהרות לא ישטפוהּ אִם־יִתֵּן אִישׁ אֶת־כָּל־הוֹן בֵּיתוֹ בְּאַהֲבָה בּוֹ יָבוּז לוֹ:

Many waters cannot quench love, Neither can the floods drown it; If a man would give all the substance of his house

for love, He would utterly be contemned.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

АБЗАЦ 22

113

יראת ה' היא אוצר

«Страх перед Ім'ям Б-га (Гавая) — Його скарб»: у видін-
ні Єшаюгу про відновлення Сіону. Мудреці тлумачать
«Його» як те, що належить Б-гу: Святий, благословен-
ний Він (Кудша бріх ху), не має у Своїй скарбниці нічо-
го, крім скарбу трепету перед Небесами (Брахот 33b).

Isaiah 33:6 ל"ג: שעייהו

והיה אמונת עמך חסן ישועת חכמת ודעת יראת ה' היא אוצר:

And the stability of thy times shall be a hoard of salvation—
wisdom and knowledge, And the fear of the L-RD which is
His treasure.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ישעי' לג, ו.

114

בשמחה ובטוב לבב

«3 радістю й веселістю серця, від достатку всього»: у
Toxeha [розділі докорів] прокляття приходять через те,
що Ізраїль не служив Б-гу з радістю серед достатку.
Тут ідеться про радість, яку людина має відчувати в
Торі та міцвот — більшу, ніж радість від усього
достатку.

Deuteronomy 28:47 כ"ח: מ"ז: דברים

תחת אשר לא-עבדת את-ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל:

because thou didst not serve the L-RD thy G-d with joyful-
ness, and with gladness of heart, by reason of the abundance
of all things;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

דברים כח, מז.

115

ותרד העינה ותמלא כדה ותעל

«Вона спустилася до джерела, наповнила свій глечик і
піднялася»: спуск, що веде до підйому.

Genesis 24:16 ט"ז: ט"ז: בראשית

והנער טבת מראה מאד בתולה ואיש לא ידעה ותרד העינה ותמלא כדה
ותעל:

And the damsel was very fair to look upon, a virgin, neither
had any man known her; and she went down to the fountain,
and filled her pitcher, and came up.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

116

הנה אנכי נצב על עין המים

«Ось я стою біля джерела води»: «Я» Б-га біля джерела.

Genesis 24:43 נ"ג: מ"ד: בראשית

הנה אנכי נצב על-עין המים והיה העלמה היצאת לשאב ואמרתי אליה
השקיני-נא מעט-מים מכדך:

behold, I stand by the fountain of water; and let it come to
pass, that the maiden that cometh forth to draw, to whom I

...מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה וגו'

shall say: Give me, I pray thee, a little water from thy pitcher
to drink;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

117

המשלח מעינים בנחלים

«Він посилає джерела в потоки»: джерело є витоком
річок.

Psalms 104:10 י"ד: תהילים

המשלח מעינים בנחלים בין הרים יהלכון:

Who sendest forth springs into the valleys; They run be-
tween the mountains;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

АБЗАЦ 23

118

שינא חטוף ואכול

Шмуель сказав Рав Єгуді: «Гострий на розум, хапай і
їж, хапай і пий», адже світ, який ми залишаємо, поді-
бний до весільного бенкету, що минає: скористайся
нагодою. У тексті маамару сказано: «хапай і
благословляй».

Eruvin 54a:4-5 ה'ד-ה'ה: עירובין

אמר לקה שמואל לרב יהודה: שינא, חטוף ואכול חטוף ואישתי,
דעלמא דאזלינו מנייה כהלולא דמי. אמר לקה רב לרב המנונא: בני אם
יש לך — היטב לך, שאין בשאול תענוג, ואין למות התמהמה. ואם
תאמר אניח לבני — חוק בשאול מי יגיד לך: בני האדם דומים לעשבי
השדה הללו נוצצין והללו נובלין.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

בראשית כ"ד:ב' Genesis 24:2

ויאמר אברהם אל-עבדו וקן ביתו המשל ככל-אשר-לו שים-נא ידך
תחת ירכי:

And Abraham said unto his servant, the elder of his house,
that ruled over all that he had: 'Put, I pray thee, thy hand
under my thigh.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

עירובין נד, א. ראה אור התורה בראשית כד, ב.

119

לכו לחמו בלחמי

Мудрість кличе: «Прийдіть, їжте мій хліб» — це запопа-
дливе долучення до Тори.

Proverbs 9:5 ה'ה: משלי

לכו לחמו בלחמי ושתי ביינ מסכתי:

'Come, eat of my bread, and drink of the wine which I have
mingled.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

משלי ט, ה.

120

פי פערתי ואשאפה

«Я широко розкрив уста й задихався, бо прагнув Твоїх
заповідей» — це палке прагнення виконувати міцвот

[заповіді].

Psalms 119:131 קלי"ט:קל"א

פִּי־פִּעֲרָתִי וְאֶשְׁאַפָּה כִּי לְמִצּוֹתֶיךָ יָאֲבֹתִי:

I opened wide my mouth, and panted; For I longed for Thy commandments.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

תהלים קט, קלא.

121

עמא פויזא

Єретик назвав Ізраїль «поспішним народом», який поставив уста перед вухами, сказавши «зробимо» раніше, ніж «почуємо». Тут це ілюструє запопадливе прагнення заволодіти Торою.

Shabbat 88a:9 ט"ח:א

הָהוּא מֵינָא דְחִזְיָה לְרַבָּא דְקָא מְעִיז בְּשִׁמְעָתָא, וְיִתְבַּח אֲצַבְעָתָא דִּידֵיהּ תוּמִי פִּרְעָא וְקָא מְיִיז בְּהוּ, וְקָא מְבָעוּ אֲצַבְעָתִיהּ דְמָא. אָמַר לָקָה: עֲמָא פּוֹזִיא, דְקִדְמִיתוּ פּוּמִיכּוֹ לְאוּדְנִיכּוֹ, אֲכַתִּי בְּפִתְחוֹתֵיכּוֹ קְיָמִיתוּ. בְּרִישָׁא אִיבְעָא לְכוּ לְמִשְׁמַע, אִי מְצִיתוּ — קְבִלִיתוּ, וְאִי לֹא — לֹא קְבִלִיתוּ. אָמַר לָקָה: אֲנִי

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

ПРИМІТКА КЕНОТ

שבת פח, א.

122

כמ"ש בוזה

Марей мекомот Kehot для цих слів (примітку наведено нижче).

ПРИМІТКА КЕНОТ

ח"ג רנו, א: "מא" בוז יוצא תניינא ויומא שתיתאה ויומא שביעאה דסוכות בהן הוון מנסכים מים ויין." ע"כ.

123

כמארז"ל נאמר בשני ונסכיהם כו

У описі жертвоприношень другого дня Сукот Тора пише «i їхні возливання» (нісхейгем) з додатковою літерою мем — однією з літер, що складають слово «maim» (вода).

Numbers 29:19 ט"ט:י"ט

Taanit 2b:13-15 ט"ו-י"ג:ב

נֶאֱמַר בְּשָׁנִי "וְנִסְכֵּיהֶם", וְנֶאֱמַר בְּשָׁשִׁי "וְנִסְכֵּיהֶם", וְנֶאֱמַר בְּשָׁבִיעִי "בְּמִשְׁפָּטִים", הֲרִי מ"ם יו"ד מ"ם, הֲרִי כָאן מַיִם — מִכָּאן רָמַז לְנִסְחָה מַיִם מִן הַתּוֹרָה. וּמֵאִי שָׁנָא בְּשָׁנִי דְנִקְט, דְּכִי רָמַז לָהּ בְּקָרָא — בְּשָׁנִי הוּא דְרָמַז, הִלְכָּהּ בְּשָׁנִי מְדַבְּרִינוּ.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

ПРИМІТКА КЕНОТ

במדבר כט, יט. תענית ב, ב.

АВЗАЦ 24

124

ושאבתם מים בששון

«I черпатимете воду з радістю з джерел спасіння» — вірш, пов'язаний із водочерпанням на Суккот.

Isaiah 12:3 ג'ב:י"ב

וּשְׁאֲבֹתֶם־מַיִם בְּשִׂשׂוֹן מִמְעֵינֵי הַיְּשׁוּעָה:

...מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה וגו'

Therefore with joy shall ye draw water Out of the wells of salvation.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ישע"י יב, ג.

125

ועמך לא חפצתי

«Окрім Тебе, нічого не бажаю на землі» — палка любов до повернення (тшува).

Psalms 73:25 ה"ג:כ"ה

מִי־לִי בַשָּׁמַיִם וְעַמִּי לֹא־חָפְצָתִי בָאָרֶץ:

Whom have I in heaven but Thee? And beside Thee I desire none upon earth.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

126

והנה רבקה יוצאת

«I ось, вийшла Ривка» — піднесення, що передуює притягненню світла згори вниз.

Genesis 24:15 ט"ו:כ"ד

וַיְהִי־הוּא טָרַם כֹּלָה לְדַבֵּר וְהִנֵּה רַבְקָה יֹצֵאת אֲשֶׁר יָלְדָה לְבִתְוָאֵל בֶּן־מִלְכָּה אֵשֶׁת נָחוֹר אָחִי אֲבִרָהָם וְכֵדָה עַל־שִׁכְמָה:

And it came to pass, before he had done speaking, that, behold, Rebekah came out, who was born to Bethuel the son of Milcah, the wife of Nahor, Abraham's brother, with her pitcher upon her shoulder.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

АВЗАЦ 25

127

ותרד העינה ותמלא כדה

Низведення, що настає після піднесення.

Genesis 24:16 ט"ז:כ"ד

וְהַנַּעֲרָ טַבַּת מְרָאָה מְאֹד בְּתוּלָהּ וְאִישׁ לֹא יָדָעָהּ וְתִרְדַּד הָעֵינָה וְתִמְלֵא כֶּדָה וְתַעַל:

And the damsel was very fair to look upon, a virgin, neither had any man known her; and she went down to the fountain, and filled her pitcher, and came up.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

АВЗАЦ 26

128

נשאו נהרות קולם

«Ріки піднялися, о Гава, ріки підняли свій голос; ріки здійсмають свої дох'ям [ударні хвилі]»: очевидно, йдеться про їхні хвилі, що б'ються, — у псалмі про могутність Б-га над бурхливими водами. Маамар тлумачить ріки як розуміння (Біна), а їхній голос — як піднесення душі, і надає слову «дох'ям» кілька значень (абзаці 27-28).

Psalms 93:3 ג'ג:ג'ג

נָשְׂאוּ נְהָרוֹת ה' נָשְׂאוּ נְהָרוֹת קוֹלָם יֵשְׂאוּ נְהָרוֹת דְּכִיָּם:

The floods have lifted up, O L-RD, The floods have lifted up their voice; The floods lift up their roaring.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

תהלים צג, ג. וראה יהל אור ע"פ זה עי שמ.

129

ופי' בווהר פי' וארא (דף כ"ג ע"א)

Зоар у розділі Ваера ототожнює ці ріки з рікою, що виходить з Едему.

Zohar, Vaera 1:16-2:261"ז-ב:כ"ו וארא א:ט"ז-ב:כ"ו

130

ונהר יוצא מעדן

Ріка, що виходить з Едему, яку Зоар ототожнює з ріками з псалма.

Genesis 2:10"ראשית ב:י"ג

ונהר יצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים:

And a river went out of Eden to water the garden; and from thence it was parted, and became four heads.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

АБЗАЦ 27

131

אם ישים אליו לבו

Буквально Елігу каже: якби Б-г звернув Своє серце до людини й зібрав до Себе дух і дихання людини, уся плоть загинула б. Маамар тлумачить це навпаки: коли людина спрямовує своє серце до Б-га, дух і дихання Б-га збираються до неї — це відповідь згори на її піднесення.

Job 34:14"איוב ל"ד:י"ד

אם ישים אליו לבו ורוחו ונשמתו אליו יאסף:

If He set His heart upon man, If He gather unto Himself his spirit and his breath;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

איוב לד, יד.

132

וכדפי' בווהר פי' חוקת (דף קפ"א ע"א)

Зоар до розділу Хукат, на який текст посилається, пояснюючи цю винагороду.

Zohar, Chukat 3:16-4:25"ד-ד:כ"ה חקת ג:ט"ז-ד:כ"ה

133

מר דרור

«Чиста мирра» (мар дерор) — одна зі спецій, що входять до складу олії для помазання.

Exodus 30:23"ג"כ שמות ל:כ"ג

ואתה תחילך בשמים ראש מרדרור חמש מאות וקנמן בשם חמשים וחמשים וקנה בשם חמשים וחמשים:

'Take thou also unto thee the chief spices, of flowing myrrh five hundred shekels, and of sweet cinnamon half so much, even two hundred and fifty, and of sweet calamus two hundred and fifty,

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

שמות ל, כג.

134

ומתרגמין מירא דכיא

Онкелос перекладає мар дерор як mīra daḥ'ya, показую-

...מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה וגו'

чи, що дах'я означає «чистий і ясний».

תרגום אונקלוס על שמות ל:כ"ג Onkelos Exodus 30:23

ואת סב לה בוסמין רישא מירא דכיא מתקל חמש מאה וקנמן בשם פלגותיה מתקל מאתן וחמשין וקנה בוסמא מתקל מאתן וחמשין:

Sifsei Chachomim Chumash, Metsudah Publications, 2009 (CC-BY-NC)

135

על איל קמצא דכן

Свідчення того, що сарана айіль камца є чистою (дахан), показує, що дах означає ритуальну чистоту.

Pesachim 16a:3"ג"א פסחים ט"ז

וסבר רבי אלעזר: משקין אית להו טומאה בעולם? והתנא, רבי אלעזר אומר: אין טומאה למשקין כל עיקר. תדע, שהרי העיד (יוסף) בן יועזר איש צרידה על איל קמצא דכן, ועל משקין בית מטבחיא דכן!

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

ПРИМІТКА КЕНОТ

פסחים טז, א.

136

השולח מים בנחלים

Джерело струмків — джерело їхнього витоку, так само як винагорода сходить згори, понад розумінням (Біною).

Psalms 104:10"תהלים ק"ד:י"ג

ПРИМІТКА КЕНОТ

תהלים קד, י.

АБЗАЦ 28

137

ותמלא כדה

Рівка, що наповнює свій глечик; тут це розуміється як глечик, набраний із моря мудрості (Хохма).

Genesis 24:16"ט"ז:כ"ג ראשית ב

והנער טבת מראה מאד בתולה ואיש לא ידעה ותהרד העינה ותמלא כדה ותעל:

And the damsel was very fair to look upon, a virgin, neither had any man known her; and she went down to the fountain, and filled her pitcher, and came up.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

138

ואת דכא ושפל רוח

«Я перебуваю на висоті й у святості, а також із пригніченими та смиренними духом».

Isaiah 57:15"י"ז:ט"ו ישעיהו נ"ז

כי כה אמר רם ונשא שכן עד וקדוש שמו מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים:

For thus saith the High and Lofty One That inhabiteth eternity, whose name is Holy: I dwell in the high and holy place, With him also that is of a contrite and humble spirit, To revive the spirit of the humble, And to revive the heart of the contrite ones.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ישעיי נז, טו.

139

וכמ"ש במ"א ע"פ ונשב בגיא

У тексті згадується пояснення в іншому місці до слів «І ми оселилися в долині»; примітка вказує на Ор га-Тора до Ваєтханан.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה אה"ת ואתחנן ע' קמד.

140

אי זה בית

У примітці Kehot Isaiah 66:1 вказано як джерело цих слів.

Isaiah 66:1 ס"ו:שעיהו

כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדם רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום מנוחתי:

Thus saith the L-RD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ישע"י סו, א.

141

אי זה בית אשר תבנו לי

«Який дім ви могли б збудувати для Мене?... Але на цього Я погляну: на бідного й скрушеного духом».

Isaiah 66:1-2 ס"ו:א-שעיהו

כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדם רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום מנוחתי: ואת כל-אלה ידי עשתה ויהיו כל-אלה נאם-ה' ואיזה אביט אל-עני ונכה-רוח וחרד על-דברי:

Thus saith the L-RD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place? For all these things hath My hand made, and so all these things came to be, saith the L-RD; but on this man will I look, even on him that is poor and of a contrite spirit, and trembleth at My word.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

אבזאц 29

142

מקולות מים רבים

«Сильніші за голоси великих вод, за могутні морські хвилі — могутній у височині Ім'я Б-га (Гавая):» псалмо-співець каже, що сила Б-га перевершує ревіння моря. Маамар тлумачить це як велич нагороди, що стоїть вище за вищі «голоси».

Psalms 93:4 ס"ג:ההילים

מקלות מים רבים אדירים משבריִים אדיר במרום ה'

Above the voices of many waters, The mighty breakers of the sea, The L-RD on high is mighty.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

תהלים צג, ד.

143

ועמ"ש ע"פ וכל העם רואים את הקולות

У тому маамарі Альтер Ребе пояснює, що «голоси» — це низведення Нескінченного світла від прихованого до

відкритого, подібно до голосу, який виносить дихання із серця назовні через уста. Тора була дана з п'ятьма голосами, яким відповідають п'ять згадок «води»: це потоки милосердя, що низводяться до міцвос, тоді як «смолоскипи» означають вогненне прагнення вгору.

ПРИМІТКА КЕНОТ

לקמן עג, ג ואילך.

144

וכל העם רואים את הקולות

«I весь народ бачив голоси» на гори Синай.

Exodus 20:15 ס"ט:שמות

וכל-העם ראים את-הקולות ואת-הלפידים ואת קול השפך ואת-ההר עשן וירא העם ויגעו ויעמדו מרחק:

And all the people perceived the thunders, and the lightnings, and the voice of the horn, and the mountain smoking; and when the people saw it, they trembled, and stood afar off.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

145

עדותיך נאמנו מאד

«Твої свідчення дуже вірні; святість личить Твоєму дому».

Psalms 93:5 ס"ה:ההילים

עדותיך נאמנו מאד לביתך נאנה-קדש ה' לארץ ימים:

Thy testimonies are very sure, Holiness becometh Thy house, O L-RD, for evermore.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

תהלים צג, ג.

146

בחכמה יבנה בית

«Мудрістю будується дім»: літери Тори збудовано з мудрості (Xoxma).

Proverbs 24:3 ס"ד:גמשלי

בְּחִכְמָה יִבְנֶה בַּיִת וּבְתִבְוֵנָה יִתְכַּוֵּן:

Through wisdom is a house builded; And by understanding it is established;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

משלי כד, ג.

אבזאц 30

147

ובדעת חדרים ימלאו

Марей мекомот Kehot для цих слів (примітку наведено нижче).

ПРИМІТКА КЕНОТ

שם כד, ד.

148

ובדעת חדרים ימלאו כל הון יקר

«I знанням наповнюються кімнати всіляким коштовним багатством».

Proverbs 24:4 ס"ד:דמשלי

ובדעת חדרים ימלאו כל-הון יקר ונעים:

And by knowledge are the chambers filled With all precious and pleasant riches.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

149 לביתך נאווה קדש

«Святість личить Твоєму дому, Ім'я Б-га (Гавая), на довгі дні»: завершення Psalm 93, про святість дому Б-га навіки.

Psalms 93:5ה'ה:צ"ג

עדתיך נאמנו מאד לביתך נאווה-קדש ה' לארך ימים:

Thy testimonies are very sure, Holiness becometh Thy house, O L-RD, for evermore.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

150 כמארו"ל על אלה השביעי יום שכולו ארוך

Нагорода за міцвот — у «світі, який увесь є довгим».

Kiddushin 39b:8ח"ב:י"ט

הרי שאמר לו אביו: עלה לביתה והבא לי גוזלות, ועלה לביתה ושלח את האם ונטל את הבנים ובחזירתו נפל ומת - היכן טובת ימיו של זה, והיכן אריכות ימיו של זה? אלא: "למען ייטב לך" - לעולם שכולו טוב, ו"למען יאריך ימיה" - לעולם שכולו ארוך.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה קידושין לט, ב. סוף מס' תמיד. וראה ג"כ אוה"ת תצא ע' תתקנז.

АВЗАЦ 31

151 ארך אפים

«Милостивий і милосердний — Ім'я Б-га (Гавая), довготерпеливий (erex apa'im) і великий у милості: так псалмоспівець прославляє терпіння Б-га. Erех, «довгий», читається як Arіx Анпін.

Psalms 145:8ח"ח:ח

חנן ורחום ה' ארך אפים וגדל חסד:

The L-RD is gracious, and full of compassion; Slow to anger, and of great mercy.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

תהלים קמה, ח.

152 ע"פ ועתה יגדל

Текст посилається на маамар Альтер Ребе про «А тепер нехай же стане великою сила», у Лікутей Тора, Шлах, де обговорюється érex apa'im.

ПРИМІТКА КЕНОТ

לקו"ת שלח לט, ב.

153 ועתה יגדל נא כו' כאשר דברת לאמר ה' ארך אפים

Молитва Моше після розвідників: «I тепер, błагаю, нехай звеличиться сила Владики мого, як Ти говорив, кажуци: Гавая довготерпеливий».

Numbers 14:17-18ח"יז-י"ח

ועתה יגדל-נא כח אדני כאשר דברת לאמר: ה' ארך אפים ורחם חסד נשא עון ופשע ונקמה לא ינקח עון אבות על-בנים על-שלישים ועל-

רבעים:

And now, I pray Thee, let the power of the L-rd be great, according as Thou hast spoken, saying: The L-RD is slow to anger, and plenteous in lovingkindness, forgiving iniquity and transgression, and that will by no means clear the guilty; visiting the iniquity of the fathers upon the children, upon the third and upon the fourth generation.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

154 כסא דמלכא משיחא

Абайе каже, що чаша Давида у Світі прийдешньому вміщує 221 логін [міра об'єму]; це виводиться зі слів «моя чаша переповнюється» (Terilim 23:5), адже ревяя (переповнення) дорівнює 221. Маамар пов'язує це число з erex, «довгий» (алеф-рейш-каф, 221).

Yoma 76a:9ט"ז:א

תניא, איסי בן יהודה אומר: מן שירד להם לישראל היה מתגבר ועולה עד שרואין אותו כל מלכי מזרח ומערב, שנאמר: "תערוה לפני שלחן נגד צוררי [וגו' כוסי רונה]", אמר אביי: שמע מינה כסא דדוד לעלמא דאתי, מאתו ועשרין וחד לוגא מתחיק, שנאמר: "כוסי רונה, רונה בגימטריא הכי הוי.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

ПРИМІТКА КЕНОТ

יומא עו, א. נתבאר בארוכה בד"ה ואת גביעי גביע הכסף לאדה"א נדפס במאמרי אדה"א בראשית ע' רעט, ובאוה"ת בראשית כרך ב שמ, ב ואילך.

LikuteiTorah.com

ХАСИДСЬКА ПАРША

Про це видання

This edition contains the Hebrew text, the English translation, our explanations i the notes.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

Our English translation, made from the Hebrew without Kehot's notes: CC BY-NC 4.0.

Our explanations, with the overview, the questions and the page for children: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Цитовані джерела за Сефарією: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) (Public Domain); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Sefer Etz Chaim (Public Domain); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain); Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Torat Emet (CC-BY-NC); Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); Sifsei Chachomim Chumash, Metsudah Publications, 2009 (CC-BY-NC).

This edition as a whole: CC BY-NC 4.0. Shuls, schools and non-profit projects may copy, print and share it freely, and may ask for donations to cover the cost of printing; it may never be sold. Credit Kehot Publication Society and likuteitorah.com.
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

Український переклад і пояснення підготовлено для LikuteiTorah.com за допомогою IIII (openai/gpt-6-luna-pro:batch) та звірено з єврейським текстом і Sefaria; редактором-людиною ще не перевірено. Будь ласка, важливе перевіряйте за єврейським текстом.

Ребе просив вивчати маамарим тижневої парші — «Хасидську паршу» — протягом того тижня, розподіливши навчання на сім днів (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725 · Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). Навіщо її вивчати та благословення Ребе: likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/

Безкоштовний некомерційний проєкт; тут нічого не продається. Не пов'язаний із Kehot, Sefaria чи Lubavitch Library.
© likuteitorah.com

Із likuteitorah.com/uk/torah-ohr/toldos/2/

НА ЧЕСТЬ

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

Батько Ребе, реб Леві-Іцхок